

Okul Öncesi Dönemde Çok Kültürlü Eğitim Uygulamaları Çalışmalarının İncelenmesi

Gülsüm Serttaş

Lisansüstü Eğitim, Öğretim ve Araştırma Enstitüsüne Okul Öncesi Eğitim Yüksek Lisans Tezi olarak sunulmuştur.

Doğu Akdeniz Üniversitesi
Ocak 2019
Gazimağusa, Kuzey Kıbrıs

Lisansüstü Eğitim, Öğretim ve Araştırma Enstitüsü onayı

Doç. Dr. Ali Hakan Ulusoy
L.E.Ö.A. Enstitüsü Müdür Vekili

Bu tezin Okul Öncesi Eğitim Yüksek Lisans derecesinin gerekleri doğrultusunda hazırlandığını onaylarım.

Doç. Dr. Eda Yazgın
Temel Eğitim Bölüm Başkanı

Bu tezi okuyup değerlendirdiğimizi, tezin nitelik bakımından Okul Öncesi Eğitim Yüksek Lisans derecesinin gerekleri doğrultusunda hazırlandığını onaylarız.

Doç. Dr. Eda Yazgın
Tez Danışmanı

Değerlendirme Komitesi

---

1. Prof. Dr. Ayşe Işık Gürşimşek

2. Doç. Dr. Ahmet Güneyle

3. Doç. Dr. Eda Yazgın

ÖZ

Bu araştırma, küreselleşme, çok kültürlülük, çok kültürlü eğitim kavramları temel alınarak, çok kültürlü okul öncesi eğitimin önemini ve etkilerinin araştırıldığı çalışmaların sonuçlarını değerlendirmeyi amaçlamaktadır. Küreselleşme, günlük hayatta hemen hemen her konuda uluslararası bağ oluşmasını sağlamaktadır. Bu bağlamda, toplumların kültürleri sadece kendi sınırları içinde nüfuz etmekle kalmamıştır. Çok kültürlülük kavramı, birçok farklı topluluk ve geçmişten gelen insanların kültürlerinin bir arada bulunması ve bu durumun ayrımcılıktan ve tekile indirgenmesinden uzak, eşit ve adil bir ortamda süregelmelerinin sağlanmasıdır. Çok kültürlü eğitim de bu bağlamda, ayrımcılık ve ön yargıdan uzak bir şekilde, bireysel ve/veya topluluksal kültür kaybını engellemeye, farklı kültürleri tek bir çatı altında bütünleştirmekten ziyade her birini olduğu gibi kabul etme, farklı görmeme amacı güden, topluluktan ziyade toplumun geneline fayda sağlamaya uğraşan, vatandaşları birleştiren bir eğitim sistemi olarak kabul edilmiştir.

Bu araştırma nitel araştırma yöntemlerinden biri olan doküman incelemesi desenine dayalı bir araştırmadır. Konu ile ilgili alanyazında yer alan çalışmalar incelenmiş ve elde edilen veriye içerik analizi uygulanmıştır. İçerik analizinin temelinde yapılan işlem, birbirine benzeyen verileri belirli kavramlar ve temalar çerçevesinde bir araya getirmek ve bunları okuyucunun anlayabileceği bir biçimde düzenleyerek yorumlamaktır. Bu bağlamda araştırma; kültür, çok kültürlülük, eğitimin rolü, çok kültürlülüğe ilişkin okul öncesi eğitimin güncel durumu, okul öncesi eğitimin sosyal davranışlar üzerine etkisi, okul öncesi dönemde çok kültürlü eğitimi özendirme ve destekleme yolları, öğretmen yetkinliği, eğitim medyası ve çok kültürlü eğitim programı türleri alt başlıklarında toparlanmıştır.

Araştırmada, çok kültürlü eğitim ile ilgili 2000–2018 yılları arasında yayımlanmış yazılı kaynaklar araştırmanın evrenini oluştururken, yine aynı tarihlerdeki okul öncesi dönemde çok kültürlü eğitim uygulamaları ile ilgili çalışmalar bu araştırmanın örneklemini oluşturmaktadır. Araştırmanın sonuçları, çok kültürlü eğitimin okul öncesi dönemde çok yüksek düzeyde önem taşıdığı, bireyin, daha açık fikirli, n yargıdan uzak, kendine ve parçası olduğu topluma çok daha yararlı bir birey olarak gelişmesinin temelini oluşturduğu yönündedir. Çok kültürlülüğün, eğitim aracılığıyla sosyal bir değişim yarattığı, geçmişe ve hatta günümüze kıyasla çok daha iyi bir geleceğe yatırım olduğu, eğitim ve öğretimin çok kültürlülüğe yaklaşımında köklü bir reforma ihtiyaç duyduğu, çocuklara gerçek değerlerin öğretilmesinin toplumu olumlu yolda ilerleteceği bulgularına ulaşılmıştır. Çok kültürlü eğitim sistemlerinin, yüksek ğretim seviyelerinde de uygulanması ve etkilerinin izleme alışmaları ile desteklenmesi gerektiği sonularına ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Kültür, ok Kültürlü Eğitim, ok Kltrllk, Eğitim, Okul ncesi, İlkretim

ABSTRACT

The aim of this study is to research and evaluate the effects and importance of multicultural education system in preschools, based on the values of globalization, multiculturalism and multicultural education. Globalisation provides an international bond on almost every level of daily life. In this regard, the cultures of communities are not restricted to influence just their surroundings, but those that are out of their boundaries. The notion of multiculturalism allows multiple cultures from different communities and backgrounds to coexist with one another without any prejudice or discrimination, not forced to intertwine, in an equal and just medium. Multicultural education in this context is regarded as one that strives to raise citizens who aim to serve for the betterment of the society rather than just their communities, to stray from discrimination and prejudice, to keep personal and/or community based cultures free of outside influence by accepting them for what they are, rather than trying to mold them as one, yet bring in the citizens together under common understanding towards one another.

Highlighting the effects of these factors in regards to social and other elements on Turkey and TRNC's preschool education and determining where they lack and provide the possible reforms needed to resolve said issues is the purpose of this study. This study utilises the literature review type of qualitative research method. The literature related to the subject(s) has been examined and the data acquired has been analysed for content. The content analysis is done in order to comprise data in groups of similar notions and themes, and to construe them in a way that is comprehensible by the reader. In this regards, the research is split into sub clauses, these are as follows; culture, multiculturalism, the role of education, the role

of preschool education, the current status of preschool education, the effects of preschool education on social behaviour, ways to incentivise multicultural education in preschool education, teacher's expertise, educational media, types of multicultural education programs.

The universe of this study comprises of scholarly articles and literary medium on the topic of multicultural education, while those on the topic of multicultural educational practices in preschool education form the sample of it.

The notions reached by this research is that, multicultural education plays exceptionally high level of importance in preschool education, as it results in the development for the foundation of a more open minded, less prejudiced individual that is much more beneficial to both the society that they are a part of and themselves. It is also agreed upon that multiculturalism's effect through education does create a social change as it is an investment for a better future compared to the past and even current times, and that there needs to be a reform in the way education and teaching behaves towards multiculturalism, as having children taught factual values and morals will result in a better path for the society as a whole. We are of the opinion that having multiculturalist education systems implemented in higher education and observing the results of its effects will result in shedding light on the longevity and effects of the subjects discussed within the thesis.

Keywords: Culture, Multi-Cultural Education, Multi-Culturalism, Education, Pre-School, Elementary Education

TEŞEKKÜR

Bu çalışmanın gerçekleőtirilmesinde, değerli bilgilerini benimle paylaşan, kendisine ne zaman danıősam bana kıymetli zamanını ayırıp sabırla ve büyük bir ilgiyle bana faydalı olabilmek için elinden gelenden fazlasını sunan danıőman hocam Doç. Dr. Eda YAZGIN'a teőekkürü bir borç biliyor ve Őukranlarımı sunuyorum.

Yüksek Lisans eğitimim boyunca özveri ile bilgisini, sabrını ve insani ilgisini esirgemeyen değerli hocam, sayın Prof. Dr. Ayşe Işık GÜRŞİMŞEK'e teőekkürlerimi sunuyorum.

Bu çalıőmayı hazırlarken geçirdiğim süreçte desteğini ve bana olan güvenini benden esirgemeyen, bu hayattaki en büyük Őansım olan sevgili eőim Cafer SERTTAŞ'a sonsuz teőekkürlerimi sunuyorum.

İÇİNDEKİLER

ÖZ	iii
ABSTRACT	v
TEŞEKKÜR	vii
KISALTMALAR	xi
TABLO LİSTESİ	xii
1 GİRİŞ	1
1.1 Problem Durumu	4
1.2 Araştırmanın Amacı ve Önemi	4
1.3 Sınırlılıklar	5
1.4 Tanımlar	5
1.4.1 Kültür	5
1.4.2 Çok Kültürlülük	10
1.4.3 Çok Kültürlü Eğitim	14
1.4.4 Okul Öncesi Eğitimin Rolü	17
2 ÇOK KÜLTÜRLÜ OKUL ÖNCESİ EĞİTİM ÜZERİNE YAPILAN ÇALIŞMALAR	19
2.1 Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nde ve Türkiye'de Çok Kültürlü Okul Öncesi Eğitim	19
2.2 Okul Öncesi Eğitimin Sosyal Davranışlar Üzerine Etkisi	26
2.3 Okul Öncesi Dönemde Çok Kültürlü Eğitimi Güçlendirme Yolları	28
2.3.1 Erken Çocukluk Döneminde Sosyal Yetkinlik Geliştirme	29
2.3.2 Kültürler Arası Bilgi	29
2.3.3 Kültürler Arası Etkinlikler	30

3 YÖNTEM.....	33
3.1 Araştırma Yöntemi.....	33
3.2 Evren – Örneklem.....	33
3.3 Veri Toplama Aşaması.....	33
3.4 Veri Analizi.....	34
4 BULGULAR VE YORUM.....	35
4.1 Öğretmen Yetkinliği.....	40
4.1.1 Öğretmenin Okul Öncesi Dönemdeki Eğitimdeki Etkisi.....	40
4.1.2 Okul Öncesi Eğitimdeki Hataların Geleceğe Yönelik Etkisi.....	40
4.1.3 Etkin Öğretmenlik.....	41
4.2 Eğitim Ortamı.....	41
4.2.1 Etkili Eğitim Ortamının Gereksinimleri.....	42
4.2.2 Eğitim Ortamının Karakter Gelişimi Üzerine Etkisi.....	42
4.3 Çok Kültürlü Eğitim Program Türleri.....	42
4.3.1 Öğrencileri Dikkatli Bir Biçimde Gözlemlemek ve Kitaba Uygun Gitmek Yerine Gerçek Hayat Deneyimlerini Değerlendirme.....	43
4.3.2 Öğrencilerin Öğrenme Tarzlarını Öğrenme.....	43
4.3.3 Öğrencilerin Kültürlerinden Gurur Duymayı Özendiren Programlar.....	43
4.3.4 Ön Yargıların Farkında Olma.....	44
4.3.5 Çok Kültürlülüğe Dayalı Ödevler Hazırlama.....	44
4.3.6 Ev ve Okulun Eğitimde Entegrasyonu.....	44
4.4 Çok Kültürlü Eğitimin Bireysel Gelişime Etkisi.....	45
4.4.1 Ebeveynlerin Rolü.....	45
4.4.2 Öğretmenlerin Rolü.....	46
4.4.3 Okullar ve Okul Eğitim Programları.....	46

5 TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER.....	47
5.1 Sonuç.....	47
5.2 Öneriler.....	51
6 GELECEKTEKİ OLASILIKLAR.....	57
KAYNAKLAR.....	59
EKLER.....	69
Ek A: Bulgu Amaçlı Analiz Edilen Yazılı Kaynaklar.....	70
Ek B: Etik Kurul Muafiyet Belgesi.....	74

KISALTMALAR

ABD	Amerika Birleşik Devletleri
Akt	Aktaran
BK	Birleşik Krallık
NAEYC	Erken Çocukluk Eğitimcileri Birliği <i>National Association of the Education of Young Children</i>

TABLO LİSTESİ

Tablo 4.1: Öğretmen yetkinliği üzerine kullanılan yazılı kaynağın yıllara göre dağılımı	37
Tablo 4.2: Eğitim ortamı üzerine kullanılan yazılı kaynağın yıllara göre dağılımı ...	38
Tablo 4.3: Çok kültürlü eğitim program türleri üzerine kullanılan yazılı kaynağın yıllara göre dağılımı	39
Tablo 4.4: Çok kültürlü eğitimin bireysel gelişime etkisi üzerine kullanılan yazılı kaynağın yıllara göre dağılımı	40
Tablo 4.5: Kullanılan yazılı kaynağın alt kategorilere göre dağılımı	41

Bölüm 1

GİRİŞ

Günümüzdeki eğitim sistemi, nüfusun kontrol edilemeyerek dengesiz olarak artışı, az gelişmiş ve gelişmiş bölgeler arasındaki mesafelerin genişlemesi, demografik yapıdaki göçe bağlı değişiklikler ve bunlarla beraber bireylerin değişen dünya içerisinde ilgi alanlarının farklılaşması sonucu derinden etkilenmektedir (Başbay, 2014). Çok kültürlü eğitim (multicultural education) kavramının, eğitimle ilgili son zamanlarda yapılan çalışmalara bakıldığında önemli bir yer tuttuğu görülmektedir. Tarım toplumundan, sanayi toplumuna ardından bilgi toplumuna geçişin, yaşanan göç olaylarının ve ülkeler arasında, ekonomik, sosyal, politik ve benzeri amaçlarla oluşturulan birliklerin, bu kavramın önemini arttırdığı söylenebilir (Cırık, 2008).

Banks, çok kültürlü eğitimi “kız ve erkek öğrencilerin eğitim gördüğü okullarda; sosyal sınıf, ırksal ve etnik grup gibi farklılık ve sosyal çeşitlilik gösteren konuları deneyimlemeleri” olarak tanımlamaktadır (Kaya ve Aydın, 2014). Banks’ın çalışmaları çocukların ırkçı tutumlarının, erken yaşlarda çok kültürlü eğitimle değiştirebileceğini destekler niteliktedir (Ogletree ve Larke, 2010; Akt. Aktın, Karakaya, Türk ve Aslan, 2015). Çocukların gerçek hayatta ve okul yaşamlarında sağladıkları başarının önemli düzeyde artması için erken yaşta çok kültürlü eğitim verilmesi fikri, erken çocukluk eğitimcileri tarafından desteklenmektedir. Bu bağlamda eğitim sisteminin etkin üyesi olan öğretmenlerin, küçük çocuklarda diğer kültür ve kökenden olanlar için saygı geliştirebilecekleri bir ortam yaratmak için bazı özellikleri taşıyor olmaları gerekmektedir.

Tutkun ve Aksoyalp (2010), öğretmen nitelikleri ve 21. yüzyılın toplum özellikleri temelinde öğretmen yetiştirme eğitim programının boyutlarına eğildikleri çalışmalarında öncelikle çok kültürlü yurttaşlık anlayışını ortaya koymakta ve günümüz öğretmen eğitimi programlarının yetiştirmesi gereken öğretmen modelini şu özellikleriyle açıklamaktadırlar:

- 1- Günümüzün çok kültürlü ve çok boyutlu toplumlarında öğretmenler de ezberci, kendisine dayatılan plan ve programları uygulayan robotlar olmamalıdır. Ancak eğitim süreçlerine doğrudan katkısı olan, mesleki özerkliğe sahip öğretmenler bugünün toplumunu şekillendirebilirler.
- 2- Öğretmenler gelişime, değişime ve olası sorunlara hazırlıklı kişiler olmalıdır (Akdemir, 2013).

Çağımızın beklentilerine uygun insan modelini yetiştirebilmek için öncelikle öğretmenlerin bu beklentilere uygun donanım ve yeterlilikte olması gerekmektedir.

Öğretmen adaylarının sahip olacakları etkili öğretmenlik nitelikleri içerisinde neyi, nasıl ve ne zaman öğreteceklerini bilmelerinin yanı sıra öğrencilerin kültürel farklılıklarına da saygı göstererek demokratik bir öğrenme ortamı oluşturmaları büyük önem taşımaktadır. Çocukların kişisel farklılıklarına dikkat etmeleri, öğretmenlerin onlara en iyi öğrenme ve öğretme ortamını sunmalarını sağlayacaktır. Zeka, sosyo-ekonomik düzey, cinsiyet, kültür, bireyin içinde var olduğu toplum; kişisel farklılıklara sebep olan ana değişkenlerdir (Çoban, Karaman ve Doğan, 2010). Bireyler farklı tutum, düşünce ve davranışlarını, içinde var oldukları topluluğun beklentileri, örf ve adetleri, tutumları ile etkileşim halinde olduklarından, bunlardan doğrudan etkilenerek geliştirirler. Bu nedenle, kişilerin içinde doğup, gelişip, büyüdükleri kültür önemlidir. Erdem ve Akman (2002) tarafından kültür, bir grubun davranışları, ortak tutum ve değerlerin tamamı olarak ifade edilmektedir. Her

toplumun kendine has bir kültürü bulunmaktadır. Ancak insan toplulukları, aynı toplum içerisinde olsalar bile ortak geçmiş, ekonomik uğraş alanları, buldukları coğrafi konum, sosyoekonomik statüleri çerçevesinde kendilerine ait farklı kültürler geliştirmektedirler (Cırık, 2008).

Buradan anlaşılacağı üzere eğitim sistemi bireyin içerisinde yaşadığı toplumun kültürünü tanımasına yardımcı olmalıdır, çünkü bireylerin içinde var oldukları toplumun etkili bir üyesi olabilmeleri ve diğer insanlarla uyum içerisinde varlıklarını sürdürebilmeleri için bu gereklidir. Günümüzdeki eğitimciler çok çeşitli kültürel farklılıkları içinde barındıran toplumlarda yaşamaktadırlar. Bireylerin erken yaşta bu farklılıklar konusunda eğitilmesi, gelecekte onların dahil olacakları topluma daha etkili ve verimli birer birey olarak kazanılmalarında yararlı olacaktır.

Bireyin gelişiminde, kültür içerisinde kazanılmış olan deneyimler önemli oranda etkilidirler. Bununla beraber Vygotsky'e göre; dil, kavram ve semboller bireyin zihinsel gelişimini desteklemektedir (Cırık, 2008). Boas, Sapir, Whorf gibi bilim insanları da dil ve kültürün, bilinç ve davranışın birlikte ve grup deneyimleri içerisinde geliştiğini belirtmişlerdir (Cırık, 2008). Bu durumda bireyin düşünmeyi öğrenme yollarını, kendi kültüründe ve toplumunda bulduğunu, bilişsel işlevlerin gelişiminde dil ve sosyal çevrenin, bireylerin diğer insanlarla etkileşimlerinde önemli bir rol oynadığını göz önünde bulundurmak gerekir.

Yapılan araştırmalar, eğitimde, kültürün çok büyük etkisi olduğunu göstermektedir. Bu nedenle, farklı kültürleri içinde barındıran toplumlar, bireylerin gelişimine destek olabilmek ve onlara çoklu bakış açıları kazandırabilmeleri adına çok kültürlü eğitim uygulamalarına gereksinim duymaktadırlar.

Benlik saygısının gelişimi, çok kültürlü ortamda yetişen çocuklar için yüksek oranda önem taşımaktadır. Kendi bireysel benliğini kazanan bireyler, içinde varoldukları toplumun değerleri ile uyum içinde varolur ve bu değerlere saygı duyarlar. Çocukların kendilerine olan güvenlerinin azalmaması, kendi kültürel değerlerini kaybetme korkusu yaşamadan, toplumdaki uzaklaşıp içlerine kapanmalarını için sağlıklı bir kültürel benliğin yerleşmesi önem taşımaktadır. Birden fazla kültür arasında bir bütünlük içerisinde olamayan çocuklarda ise kişilik ve uyum sorunları görülebilir (Yazıcı, 2011). Bu durum, çok kültürlü ortamda bulunan çocukların, diğer kültürden gelen çocuklarla iletişim kurmalarına engel teşkil ettiği gibi problemlili çocuk sayısının artmasına da neden olabilir.

Bu çalışmanın sonuçlarının okul öncesi dönemde çok kültürlü eğitim konusunda farkındalığı arttırarak alan yazına katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

1.1 Problem Durumu

Çok kültürlülük olgusunun, küreselleşmenin arttığı günümüz dünyasında etkisinin yadsınamaz olduğu göz önünde bulundurulduğunda, çok kültürlülük temeliyle eğitimin de olağan eğitim sisteminin bir parçası olması gereğinin kaçınılmazlığı ortaya çıkmaktadır. Bu çalışmada, çok kültürlü eğitimin, okul öncesi dönemde Türkiye ve KKTC'deki durumu ve bu durumla alakalı gelişme potansiyeli araştırılmıştır.

1.2 Araştırmanın Amacı ve Önemi

Bu araştırmanın amacı; okul öncesi dönemde çok kültürlü eğitim uygulamalarının, öğretmen yeterlilikleri ve öğretim ortamları açısından nasıl ele alındığının KKTC ve Türkiye'deki eğitim sistemlerinde, karşılaştırmalı olarak incelenmesidir.

Bu hedef çerçevesinde aşağıdaki alt problemlere cevap bulunmaya çalışılmıştır;

1. Çok kültürlü eğitim kapsamında okul öncesi öğretmeninin etkinliği ve rolü nedir?

2. Araştırma kapsamında incelenecek olan çok kültürlü eğitim modellerinde okul öncesi eğitim ortamları nasıldır?

3. Çok kültürlü eğitim kapsamında uygulanan okul öncesi eğitim programları içerik bakımından hangi özellikleri içermektedir?

4. Çok kültürlü eğitimin bireysel gelişime etkileri ne yöndedir?

Araştırmanın önemi; Türk eğitim sistem(ler)inde, çok kültürlülük bağlamındaki olası ve olağan problemlerin göz önüne getirilmesi ve bu problemlere karşı alınabilecek önlemlerin belirtilmesidir.

1.3 Sınırlılıklar

Bu araştırma, 2000-2018 yılları arasında yayınlanmış, KKTC ve Türkiye'deki okul öncesi eğitimde çok kültürlülük ve öğretmen yetkinliği üzerine olan ve Ek-1'de belirtilen yazılı kaynaklarla sınırlıdır.

1.4 Tanımlar

1.4.1 Kültür

İnsanlığın tarihinin başlangıcından bu güne kadar kuşaklar arasındaki bağ asla tamamen kopmamıştır. Zaman içerisinde kültür terimine bir çok anlam katılmış ve terimin tam olarak ne olduğu konusunda belirsizlik oluşmuştur. Terimi inceledikçe belirginleşen kavram ise; insanın toplumsal ve doğal çevresine egemenliğinin ölçüsünü–tarihsel ve toplumsal gelişme süreci sonucu ortaya çıkan tüm değerler ve bunların sonraki nesillere iletiminde kullanılma şeklini gösteren araçların tümüne verilen genel ad olduğudur. Bir topluluğun; sosyal, ekonomik,

geleneksel, teolojik, sanatsal davranış biçimlerinin tamamı ve bu davranışların birey seviyesinden daha çok, toplum seviyesindeki etkileri, o topluluğun kültürünün temelini atmaktadır. Bu temel, yıllar içerisinde kuşaktan kuşağa geçerken, coğrafi koşullar sebebiyle değişmek zorunda olan sosyo-ekonomik durumlar sayesinde sürekli bir evrim içerisindedir. Yeni koşullara uymayan, olağan, eski kabuk devamlı atılıp, zamanın getirdiği zorunluluklar içerisinde, devralan kuşağın kültüründe, yeniden vücut bulmaktadır. Ancak bu, aynı coğrafyayı paylaşan iki topluluğun aynı kültürü paylaşmasının kaçınılmaz olduğu anlamına gelmemektedir. Sosyo-ekonomik etmenler ele alındığında, maddi zenginliğe sahip olan bir topluluğun, toplumun geri kalanına kıyasla, sanata ve inanca verdikleri anlam ve önem farklılık gösterecektir.

Aynı bağlamda, belirgin şekilde fiziksel farklılığa sahip olan toplulukların ve toplumdaki diğer toplulukların onlara karşı olan sosyal davranışlarında da farklılık gözlemlenebilir. Bir benzeri şekilde, aynı toplum içerisinde, dini inançları radikal bir şekilde farklı olan iki farklı topluluğun da davranışlarında farklılıklar görülebilir. Bununla beraber, kültür aynı zamanda kişinin doğru ve yanlış ahlaki değer yargılarını da etkiler. Örnek olarak Kenya ve Kuzey Tanzanya'da yaşayan Massai toplumu ele alındığında, birisiyle el sıkışmadan önce ellerine tükürürler ve duş kutsama ayini olarak birbirlerinin üzerine tükürürler (Grimberg, 2016). Aynı davranış başka bir toplumda çok iğrenç bir davranış olarak görülebilir. Massai kültürüne göre çok doğru bir uygulama, başka bir topluluğun kültüründe itici olarak tanımlanabilmektedir.

Fiziksel farklılığın kültür oluşumuna etkisi konusunda verilebilecek örneklerden bir başkası ise Amerika Birleşik Devletleri'nde (ABD) yaşayan Afrika kökenli topluluklardır. Bu topluluklar ilk olarak 1619 yılında Jamestown, Virginia'da, tütün gibi değerli ürünlerin üretiminde kullanılmak amaçlı olarak

Afrika'dan köle olarak getirilen insanlarla başlamıştır. Ten renkleri sebebiyle aşağı görülen bu topluluğun üyeleri, 1865 yılında köleliğin kaldırılmasına kadar kendilerine ait, hem Afrika hem de ABD göçmenlerinin kültürlerinden harmanlanmış bir kültürel olgu yaratmayı başarmışlardır. Açık bir şekilde sanat ve inançlarını sergileyememeleri ve özgür olmamaları sebebiyle kendilerine ait şarkılar yaratmış, gene özgür olmamalarından dolayı, toplumun geri kalanından farklı davranış biçimleri geliştirmişlerdir. ABD'de köleliğin, 19. yy'da sona erdirilmesiyle beraber bahsedilen bu olguda, sosyal statüdeki yükselme sebebiyle değişiklikler oluşmaya başlasa da, nesilden nesile aktarılan ve günümüze kadar geldiği gözlemlenebilen ve duyulan farklar da mevcuttur. Kölelik dönemindeki şarkılar, kilise koroları ve blues müzik türünün oluşumuyla günümüze kadar gelmeyi başarmıştır. Benzeri şekilde, bu topluluğun mensupları arasından, toplum içerisinde halen farklı görüldükleri inancındaki bireylerde de sisteme başkaldırı ve uyumsuzluk, hatta uç noktalarda kabileleşme benzeri davranışlar gözlemlenebilmektedir (Sellers, Smith, Nicole Shelton, Rowley ve Chavaas, 1998).

Bir o kadar benzer ama; farklı bir durum ise, sosyo-ekonomik durumdan kaynaklı olarak Hindistan için geçerlidir. Mevcut kaynaklara göre, Hindistan'ın, Aryan istilası sonrası M.Ö. 15. yy'da kurulan ve resmi olarak 1950'de feshedilen kast sistemi toplumu dört ana topluluğa ayırmaktadır (en üstten en alta göre); Brahminler (akademisyenler ve din adamları), Kshatriyalar (askerler ve yöneticiler), Vaishyalar (esnaf ve sanatçılar), Shudralar (amele, hizmetçi ve çiftçiler), Dalitler/Harijanlar (kast sistemi dışındakiler, sokak ve lağım temizlikçileri).

Bu kadar katı sınırlara sahip bir sistemin, uzun süre boyunca ayakta kalmasının sebeplerinden en büyüğü toplumun kültürünün büyük bir parçası haline gelmiş olmasıdır. Dini temellerle de kuvvetlendirilen bu sistem, alt sınıflarda doğan

insanların başkaldırmamaları, hayatlarını iyi ve faydalı geçirmeleri, sadece bu şekilde bir sonraki hayatlarında bir üst sınıfa mensup olarak doğacakları konusunda pekiştirmiş ve toplumun davranış biçimini tamamıyla kalıplaştırmayı başarmıştır. Bu sınıfsal ayırım, bireylerin gündelik yaşamda birbirlerine karşı ön yargılı yaklaşımlarına ve belirli sınıftakilerin eğitim, sığınma gibi günümüzde temel insan hakları olarak kabul edilen haklardan mahrum kalmalarına, topluluklar arası ayırım ve inzivaya sebep olan bir kültür yaratmıştır (Ambedkar ve Ramji, 2016).

Dinsel farklılık nedenli kültürel farka örnek olarak, Türkiye Cumhuriyeti'nde yaşamını sürdüren Hristiyan ve Müslüman topluluklara bakılabilir. İki topluluğun da kendi dinsel inançları çerçevesinde farklı günlerde, birbirinden farklı şekillerde ayinler ve seremoniler yapmaları, farklı bayramları kendi şekillerinde kutlamaları söz konusudur. İlk bahsedilen topluluk, Pagan kökenli Paskalya kutlamaları esnasında İsa'nın dirilişini, geleneğin aslından çok uzaklaşmadan, yumurta boyayıp saklayarak, baharı karşılama şeklinde kutlar. İkinci bahsedilen topluluk farklı bir dönemde belirli bir süre boyunca oruç tutup, fakirlere yardım ederek Ramazan ayını kutlamaktadır.

Özünde iki bayram da, topluluğun geneline daha bereketli bir dönemin gelmesini kutlama amaçlı olsa da, hem ismen hem de davranışsal olarak farklı şekillerde kutlanmaktadır. Benzeri şekilde, Cuma namazları ve Pazar ayinleri de davranışsal ve içeriksel olarak farklılık göstermelerine rağmen, topluluğun birleşmesi, beraber vakit geçirmesi ve daha iyi insanlar olmaları konusunda vaaz dinlemeleriyle geçmektedir. Bu iki topluluk da birbirleriyle doğrudan etkileşim halinde ve benzeri düşünce yapılarına sahip olmalarına karşın kendi özgün kültürel davranış biçimlerini geliştirmiş durumdadırlar. Yukarıdakilerin dışında bakıldığında, iki topluluğun uç kitlelerinde, giyim, konuşma, davranış, eğitim tarzlarında bariz farklılıklar görülebilmektedir.

Kültür olgusu tümüyle ele alındığında verilebilecek örneklerden biri de İtalya'dır. Yüzyıllar içerisinde bir çok farklı topluluğa, etnik, sosyal ve dini gruplara ev sahipliği yapan İtalya Yarımadası, yıllar içerisinde bu farklı gruplardan harmanlanarak ortaya çıkmış, kendine ait bir kültüre sahiptir. Yarımadanın kuzeyine bakıldığında, endüstri devrimi sonrası sanat ve teknolojik gelişmenin günlük hayata etkileri gözlemlenmektedir. Bu bölgede, tekstil, otomotiv, demir/çelik ve endüstriyel faaliyetler insanların hayatını şekillendirirken, aynı şekilde güneye inildiğinde ise denizcilik ve ziraatın şekil verdiği, gastronomi, gemi ve şarap yapımı ile görüntülenen bir kültür mevcuttur.

Konuşma tarzı, giyim, tüketilen gıda, bireylerin kendilerine ayırdıkları vakit ve bu sayılanların önemi iki bölge arasındaki ekonomik farklılıklar da göz önüne alındığında sosyal sınıflandırmayı oluşturmuştur. Buna rağmen, toplumun geneline bakıldığında, gastronominin aile ve dostlarla olan bağları pekiştirmek konusunda kullanıldığı görülmektedir. Yarımadanın bu iki uç noktasındaki gıda, sanat anlayışı, mimari ve yaşam biçimi farklılıkları toplumdan ziyade topluluk bazlı olarak ortada olup, kuşaktan kuşağa, etkileşim halinde geçmiş ve toplumun genel kültürünün şekillenmesine sebebiyet vermiştir (Thompson, 1994).

Çok kültürlü yaşam ile ilgili örnekler ele alındığında, kültür ile alakalı olarak ortaya çıkan en önemli durum ise; kültürün, inziva altında asla gelişmeyeceği bulgusu olmaktadır. 17-19. yy'da inzivada olan Japon adalarının izolasyon sürecinin sona ermesiyle beraber hızlı bir şekilde batılı ülkelerin yönetim, giyim ve gastronomi tarzlarını benimsemeye başlamaları fakat bu esnada kendi geleneklerini, eğitim ve öğretim yapılarını kaybetmemiş olmaları da bunu gözler önüne sermektedir.

1.4.2 Çok Kùltùrlùlùk

Yakın coğrafyada yerleşik olan toplulukların etkileşimi sonucu harmanlanan ve gelişen “kùltürler” zaman içerisinde, teknolojinin, ticaretin ve bilgi alışverişinin sınırlarının genişlemesi sebebiyle birbirleriyle daha sıkı bir etkileşime geçmiş ve gelişmelerine, hatta yeniden varoluşlarına sebebiyet vermiştir. Buna rağmen, toplulukların, toplum içerisinde kendi kimliklerini ve kùltürlerini korumuş ve korumaya devam ediyor olmaları, çok kùltùrlùlùğe ön ayak olmuştur. Sürekli gelişmekte ve evrimleşmekte olan çok kùltùrlùlùk yapısı; toplulukların ve bireylerin, kendi davranış, dünya görüşü, eğitim biçimlerinin toplumun geri kalanına uyum veya uyumsuzluğu ile tanımlanabilir. Derinine inildiğinde ise, çok kùltùrlùlùk; bir topluluğun kendi kùltürünü taşımaya devam etmeye olan çabası, toplumun geri kalanının kimliğiyle ve kùltürüyle rafine olmaktan kaçınması kadar, kendi kimliğini başka topluluklara da aktarmakta olması durumudur. Çok kùltùrlù toplumlarda, genel olarak “azınlık” adı verilen bu toplulukların, ekonomik veya beyin göçü, siyasal veya manevi durumlar sonucu, kendi kùltürlerinden bağımsız kùltürlere sahip bölgelere göç edip, bütünleştikleri gözlemlenmektedir. Günümüzde daha da sıklaşan ve “küreselleşme” sebebiyle kaçınılmaz olan bu durumun örnekleri aslında oldukça eskidir.

Başlarda Antik Yunan’ın gelenek, teolojik ve mimari dokusundan etkilenen Roma’nın, genişledikçe Orta Doğu ve hatta Kuzey Afrika toplumlarından da benzer şekilde etkilendiği ortadadır. Bu etkileşimler sonucu, yıllar içerisinde, öncelikle cumhuriyet ve senato kavramları, sonrasında toplumu bağlayan din kavramları pekişmiş ve sanat, mimari, ziraat ve ticaret üzerinden etkileriyle coğrafyadaki toplum üzerinde varoluşunun başından, yok oluşuna ve hatta devamında da, tamamıyla

olmasa da sürekli değişen, bir nevi yaşıyan bir çok kültürlülük dokusunun oluşması sağlanmıştır.

Her ne kadar Roma'nın kendine has bir kültürü oluşmuş olsa da topluluklar, toplumun geneline göre kendi kültürel dokularını ve kimliklerini korumayı başarmışlardır. Roma'nın durumunda çok kültürlülüğün oluşmasındaki ana etmen, gç kazanan emperyalist bir devletin yayılma politikasıyla yeni topraklar ve toplumlar üzerinde egemenlik kurması olsa da, bu gelişmiş devlete yakın coğrafi konumlardan gç durumu mevcuttur.

Günümüzde, bu örneğe en yakın durumda olan iki lke Birleşik Krallık (BK) ve ABD'dir. Günümüz siyasi bağlamda; İngiltere, İskoğya, Galler ve Kuzey İrlanda, BK'yı oluşturmakta olup, her biri kendi özgün kültürüne sahiptir. Bununla beraber, İngiltere'nin tarihi göz önüne alındığında, koloni ve sömürgelerden de tersine dönük bir güç olduğu gözlemlenmektedir. Gerek irade dışı, gerek istenilerek yapılmış olan bu gçlere sebep olan faktörlerden en önemli ikisi; kendi doğdukları ülkelerinde ve/veya beraber çalıştıkları kuruluşlarda karşılaştıkları ekonomik ve sosyal eşitsizliklerdir.

Bunlarla beraber, diğer göçmenlerin, gç sebeplerinin daha da derinine inildiğinde; ülkedeki i huzursuzluk, daha verimli iklim, kısıtlı iş imkanları, daha fazla beklenti, kötü yaşam şartları ve gidilecek gelişmiş ülkedeki daha yüksek yaşam kalitesi, küresel şirketlerde yer değiştirme, yurt dışında iş kurma, doğal afet riskini azaltma, suç oranı daha düşük yerler, daha iyi hizmet ve kolaylıklar, cinsiyet, ırk ve din gibi diğer sosyal unsurlar karşımıza çıkmaktadır. Bu göçmenler, gç sebeplerinin yanı sıra, kültürel unsurlar ve dil sebebiyle, toplumun geri kalanıyla bütünleşmekte ve kültürel olarak rafine olma konusunda zorluk çekmişlerdir.

Günümüzde, bu göçmenlerin devamlarındaki kuşaklardan görülebildiği üzere, bu göçmenler; kendi doğdukları ülkelerindeki geleneksel, davranışsal, gastronomik kültürlerini tamamıyla yitirmemiş ama; göç ettikleri ülkenin ahlaki ve iletişel kültürel dokularını benimsemiş durumdadırlar. Tamamen asimile olmamayı başarmış olan bu göçmenler, İngiltere'deki çok kültürlülük dokusunun ve bundan kaynaklı sosyal sınıflandırmanın oluşumunda olduğu kadar, devam etmesinde de rol oynamaktadırlar. Bahsedilen bu koloni ve sömürge çıkışlı göçmenlerin dışında, dünyanın çeşitli ülkelerinden beyin veya ekonomik göç alan İngiltere'de, bir çok azınlık topluluk oluşmuş durumdadır. Bu durum, kısmi olarak bile asimile olmayı başaramamış toplulukların durumunda kültürel çatışmalara sebebiyet vermektedir. Hayat tarzı, dünya görüşü, inanış biçimindeki farklılıklar sebebiyle kaçınılmaz bir şekilde uyumsuzluk oluşumunu sağlayan bu toplulukların bireylerin sonrasındaki kuşaklar; aile dışı eğitim ve öğretim ile, kendi özgün kültürleri dışındaki kültürlere maruz bırakılarak topluluktan daha çok topluma mensup bireyler haline getirilebilmektedirler.

Her ne kadar İngiltere'nin günümüze yansıyan çok kültürlü yüzü bu şekilde olsa da, Atlantik Okyanusu'nun öbür ucunda bu durum, Britanya Adalarında İngiltere'nin kuruluş öncesi tarihine benzemektedir.

Tarihi olarak İngiltere'ye kıyasla çok daha yeni bir ulus olmasına karşın, benzer bir geçmişi taşıyan ABD'de, çok kültürlülük, gündelik hayatın bir parçası olmakla kalmamış, bulunan her fırsatta, tek bir kültür altındaki bir ulustan ziyade, tek bir bayrak altında birden fazla kültürü barındıran bir ulus kavramıyla gün geçtikçe daha da pekiştirilmiştir. Kültür kavramına örnek olarak daha önce de bahsedilen Afrika kökenli Amerikan göçmenlerin siyasal ve sosyal eşitlik mücadeleleri dışında bakıldığında, görülen tablo, daha önce de bahsedildiği gibi, bu göçmen topluluğun

sanatsal, davranışsal ve gastronomik anlamda kendi özgün kültürlerini korudukları şeklindedir.

Ancak bu durum sadece Afrika kökenli göçmenler için geçerli olarak düşünülmemelidir. ABD'nin kuruluşu öncesi kıtaya göç eden Avrupalı toplulukların bölgede, kendi kültürlerini yaşatmaya devam edebilecekleri coğrafi koşullara uygun alanlara doğru hareket etmeleri veya zorunluluklardan dolayı belirli bölgele sürülmüş olmaları, Kuzey Amerika kıtasında, bu toplulukların, kuşaktan kuşağa geçirerek, bölgesel kültürlerini pekiştirmelerine sebebiyet vermiştir. Kıtanın güneyinde kalan İspanya kökenli göçmenlerin devamındaki kuşaklar, gerek coğrafi, gerek ekonomik zorluklar sebebiyle ABD'ye göç etmiş ve halen göç etmekte olmasına rağmen, bu toplulukların sadece belirli bir kısmı toplumun geri kalanına asimile olmayı başarmıştır.

Bu bölgeden göç edip de asimile olmayı başaramamış olan toplulukların, ağırlıklı olarak dil ve mesleki bariyerlere takılmaları sebebiyle; kendilerini inzivaya çekmeyi ve diğer toplulukları yabancılarmayı tercih etmiş olmaları sonucu, kendi kültürlerini neredeyse bütünüyle korumayı başarmışlardır. Bu durum, toplumun geri kalanındaki azınlıklara kıyasla, aile içi eğitimden, davranışa, mesleki tercihe ve ekonomik hırsla kadar farklılıklar oluşmasını sağlamıştır. Devamında, bu durumdan kaynaklı olarak, Afrika kökenli göçmenlerde görüldüğü gibi; ten, telaffuz, mesleki beceri farklılıklarından dolayı, olumsuz bir ayrımcılığın oluşmasına yol açmıştır.

Bahsedilen bu iki azınlık topluluğun da, günümüzdeki kuşaklarında, her ne kadar daha az sorun görülse de; hem kendi kültürel yapılarını tamamen kaybetmemiş olmalarından hem de ahlaki eğitimin –toplumun tamamında, toplulukların kendi özgün kültürlerine saygı göstermenin gereksiniminin öğretiminin eksikliğinden kaynaklı olarak– halen sorunlar yaşadıkları gözlemlenebilmektedir.

Bahsedilen bu bağlamlarda, gün geçtikçe küreselleşmeyi daha da benimseyen bir dünyada, kültürel çatışmanın ve çok kültürlülükten doğan sorunların önüne geçilmesinde, eğitimin önemi daha da belirgin bir şekilde öne çıkmaktadır.

1.4.3 Çok Kültürlü Eğitim

Özgün kültürlerin, sorunsuz bir şekilde kaynaşması, bütünleşmesi ve/veya gelişmesi, uyum içinde varlıklarını devam ettirebilmeleri ancak; biçimsel, sistemli bir eğitim ve öğretim sayesinde mümkündür. Eğitimin, sistemli bir şekilde; genç yaşta, topluluktan ziyade toplum bazında yapılması, toplumsal birliktelik duygusunun bu toplulukların mensuplarına aşılmasını sağlar. Bireylerin, bu şekildeki bir eğitim sayesinde, çok kültürlülüğün faydaları konusunda bilinçlendirilmeleri–bireyin gelişim ve kişisel dünya görüşünün oluşumunda büyük bir katkı sağlayacağından dolayı gereklidir. Aile içi eğitim, ağırlıklı olarak bireyin önceki kuşaklarının kültürel yapısından etkilenilerek verilmekte olup, bireyin ilk travmalarına ve dünya görüşüne sebebiyet vermektedir. Eğitimin üzerinde kültürün çok büyük bir etkisi olduğu yapılan araştırmalar sonucu görülmüştür.

Bu nedenle, farklı kültürleri içinde barındıran toplumlar, bireylerin gelişimine destek olabilmek ve onlara çoklu bakış açıları kazandırabilmeleri adına çok kültürlü eğitim uygulamalarına gereksinim duymaktadırlar. “Çok kültürlü eğitim, entelektüel merak, özeleştirici, savları ve kanıtları değerlendirip bağımsız bir karar oluşturabilme, başkalarına saygı, farklı düşünce ve yaşam biçimlerine duyarlı olma ve etnik yönelimli bir anlayıştan uzaklaşma amacına yönelik yürütülen etkinlikleri kapsamaktadır” (Başbay ve Kağnıcı, 2011).

Nieto ve Bode (2011) kültürel çoğulculuğu, demokratik değerleri ve amaçları, sosyal adalet ve öğrencilerin kişisel, sosyal ve entellektüel gelişimlerini, çok kültürlü eğitimin temel alan eğitimi olarak tanımlamaktadırlar.

Hem tek bir ulusal kültüre sahip toplumlarda hem de çok kültürlü toplumlarda; farklı toplulukların bireyleri, istisnaları mevcut olsa dahi, genel olarak ortak bir eğitim sistemine mensupturlar. Bu eğitim sistemi, farklı kültürel geçmişlerden gelen bireylerin, toplumun geneline fayda sağlamaları, ulusun kültürünü oluşturan unsurlara adapte olmalarını sağlamaya çalışmaktadır. Eğitim gören her bireye, kültürel farklılıkları gözetilmeksizin, özünde eşit bir eğitim sunulmakta olup, bireylerin ve dolayısıyla halkın dünya görüşü rafine edilmeye çalışılmaktadır. Buradaki amaç, farklı kültürel geçmişlerden gelen bireylerin, eğitimleri süresince ve sonrasında, kültürel farklılıklardan kaynaklı olarak fikirsel ya da davranışsal çatışmaların önüne geçilmesidir.

Sistematik olarak yapılan bu eğitimin etkili olması, çok kültürlü toplumlarda; farklı kültürlerin akademik ve sanatsal kaynakları, buluşları, düşünceleri baz alınarak yapıldığı sürece gerçekleşebilir. Daha önce de bahsi geçen ABD örneği ele alındığında; yerli, Afrika ve İspanya kökenli göçmenlerin kültür dokusunun parçası olan akademik bulgularını, araştırmalarını, sanatsal katkılarını; toplumun geri kalan, azınlık olmayan topluluklarının da bu alanlardaki katkılarının yanında, eğitim sisteminin olağan parçaları haline getirmek, bu azınlık topluluklarının, toplumun geri kalanıyla bütünleşmesinde çok önemli bir rol oynar.

Sosyo-ekonomik, kültürel, fiziksel yeterlilik gibi konularda farklılıkların daha fazla ortaya çıktığı gözönüne alınarak bu farklılıklara duyarlılık ve hoşgörü son dönemde daha da ön plana çıkmıştır. Okul öncesi dönem itibarıyla –insanların huzur içerisinde yaşamasının sağlanması için– toplumsal dinamiklerin barış içerisinde, bir arada varlığını sürdürmesinin bilincinin oluşturulması gerekmektedir.

ABD çok kültürlü yapıya sahip olan bir ülke olarak bu konuda bazı adımlar atmış ve Erken Çocukluk Eğitimcileri Birliği (*National Association of the Education*

of Young Children – NAEYC) 1987 yılında, çocuklara uygun ilk çok kültürlü eğitim uygulamalarını gerçekleştirmiştir. NAEYC erken çocukluk programında “Farklı Aileler ile Tanışma” adlı bir program başlatmıştır. Programda belirlenen ilke ve uygulamalar üzerinde düzenlemeler yapılarak devamı sağlanmaktadır” (Ogletree ve Larke, 2010; Akt. Aktın vd., 2015). Bununla beraber, ABD’de, “Afrika-Amerika Tarih Haftası” ve “Ulusal İspanyol Miras Ayı” gibi, etnik azınlıkların kültür ve tarihine dair eğitimsel çalışmalar yapıldığı gibi, bu etnik unsurlara mensup olan bireylerin sanatsal, akademik, felsefi ve tarihi alanlarda çalışmalarının yaygınlaştırılması konusunda da uğraş gösterilmektedir (Barnes, 2006).

Bu şekilde yapılan eğitimin sonucunda ABD’ye olan katkısı ise, çok kültürlülüğü, farklılığı benimsemiş ama farklılıktan dolayı rahatsızlık yerine memnuniyet duyan, farklılıklarını benimseyen bir toplumun hayat buluyor olmasıdır. Eğitim verilen kampüslerde; dil, din, ırk, köken kaynaklı ayırım yapmayan, birbirini benimseyen ve kendilerinin dışındaki kültürel olguları büyük bir yap-bozun diğer parçalarını anlamaya, öğrenmeye, bunlara daha çok ilgi göstermeye yönelik eğilimlerde bulunan bir toplumun oluşması sağlanmış ve bu sayede, halkın genel algısı, topluluk seviyesinde, ayrışık bir halde kalmaktan ziyade, toplum seviyesinde, bir bütünün halinde oluşturulmuştur (Derman-Sparks ve Ramsey, 2011).

Bu durum sadece ABD için sınırlı olmamakla beraber, gelişmiş ve gelişmekte olan, içinde bulunduğumuz çağa uygun olarak, bilgi toplumu haline gelmiş ve gelecek olan toplumların eğitim sistemlerinde görülmektedir fakat; bu tür bir eğitim sisteminin başarılı veya başarısız olması –neredeyse tamamıyla– okul öncesi eğitimin niteliğine ve varlığına bağlıdır.

Bunun yanı sıra; Taylor ve Quintana (2003), çok kültürlü eğitimin teknik uzmanlıktan ziyade, birtakım özelliklere ihtiyaç duyulduğunu belirtmektedirler. Çok

kültürlülüğe dayalı hazırlanmış bir eğitim programında eğitimi kimin vereceği, en az eğitimin nasıl verileceği kadar önemlidir.

1.4.4 Okul Öncesi Eğitimin Rolü

Bir bireyin doğduğu andan itibaren gelişim sürecinin tamamlanmasına kadar olan zaman, bireyin hayatının devamında hem kendisi hem de üyesi olduğu toplum için büyük bir önem taşımaktadır. Çocuklar çevrelerini farketmeye başladıkları zaman öğrenmeye başlarlar. Bu doğrultuda bir çocuğun eğitimi okul öncesi dönemde başlar. Okul öncesi eğitim çocuğun gelecekteki düşünce ve karakter yapısının temelini oluşturur. Farklılıklarla dolu dünyamızda, çocuklar çok kültürlü ortamlarla yüz yüze gelecek ve büyük olasılıkla birçok toplumlarda ırkçılık, cinsel ayrımcılık gibi sosyal adaletsizlikler okul öncesi eğitimin kapsamı dışında bırakılacaktır.

Perkins ve Mebert (2005), okul öncesi çocuklar üzerinde çok kültürlülüğün etkisini incelediklerinde okul öncesi çocuklarından çok kültürlü eğitim alanların, almayanlara göre daha az ön yargılı tutum gösterdikleri sonucuna ulaşmışlardır. Bu araştırma sonucunu da göz önünde bulundurarak öğretmenlerin, çok kültürlü eğitim hakkında bilgi sahibi olmaları ve çok kültürlü eğitimin prensiplerini sınıf ortamında nasıl uygulayacaklarını bilmeleri gerekmektedir.

Çok kültürlü eğitimde öğretmen, farklı kültürel arka plandan gelmiş olan öğrencilere daha fazla olanak tanınmasını sağlamak amacıyla önemli bir rol üstlenmektedir (Polat ve Kılıç, 2013).

Türkiye’de okul öncesi eğitimin son yıllarda yaygınlaştırılması ile birçok etnik gruptan çocuğa nitelik ve niceliksel olarak ulaşılmıştır. Öğretmenlerin farklı anadillere duyarlılığı, çocukların eğitimi, kültürlerarası iletişimi ve ihtiyaçları konusunda deneyimli, farkında ve bilgili olmaları, okul öncesi eğitim alanında çalışacak olmaları durumunda gerekli olarak görülmüştür, fakat; bir çok öğretmen

çok kültürlü yaklaşımı uyarlamadaki engelleri anlamakta zorluk çekmektedir. Teori ve pratik arasındaki farkı anlamaları kolay olmayacaktır. Salt teorik bilgiler çocuklara uygulanmamalı, eğitim programları güncellenmelidir. Bu uygulamanın sorunları ve engelleri hakkında öğretmenlerin eğitilmeleri gereklidir (Mirascieva, 2014; Han and Thomas, 2010).

Doğru okul öncesi eğitim yaklaşımı uygulanmadığı için, okullarda ırkçı gerilimler artış göstermektedir (Kancı ve Altınay, 2011).

Kültürel ve dini anlaşmazlıklarda artış, çocukların başka kültürleri anlayamadığını ortaya koymaktadır. Farklılıkları kabul etme ve karşılıklı içten saygı sorunları çözecektir, bunun için de tek çözüm okul öncesinde çok kültürlü eğitim yaklaşımıdır.

Bölüm 2

ÇOK KÜLTÜRLÜ OKUL ÖNCESİ EĞİTİM ÜZERİNE YAPILAN ÇALIŞMALAR

2.1 Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nde ve Türkiye'de Çok Kültürlü Okul Öncesi Eğitim

Ebeveynlerin çoğunluğu okul öncesi dönemde çok kültürlü yaklaşımı, “çok ciddi” veya “çok tehlikeli” görmektedirler. Oysa okul öncesi eğitim çocuk gelişiminin temelidir ve bu kurumlarda sosyal ve politik yönler de çocuğun gelişiminin bir parçası olarak algılanır (Ramsey, 2004).

Okul öncesi öğretmenlerin birçoğu eski tip eğitim uygulamaktadır, fakat dünya değişmektedir ve öğretmenler artık değişik etnik kökenden çocuklarla karşılaşmaktadırlar. Çok kültürlü ortamlarda yaşayan çocuklar için sadece sınıfta eğitim verilmesi, bu çocukların gelişmelerinde yeterli olmayacaktır. Birçok okulda yeterli açık havada oyun zamanı, tiyatro ve oyun faaliyetleri, sosyal ve duygusal gelişmeye uygun eğitim programları yoktur. Aksine öğretmenler çoğunlukla önceden ayarlanmış eğitim programları uygulamakta böylelikle çocuklar sağlıklı bir sosyal ve politik bakış geliştirememekte, ırkçılık ve cinsel ayrımcılığı olumsuz öğeler olarak tanımlayamamaktadırlar (McMullen, Elicker, Goetze, Huang, Lee, Mathers and Yang, 2006).

Cumhuriyetin kurulduğu dönemde, devlet içerisindeki değişik unsurların kendi kültürlerini ifade yolu olarak dini ve etnik yapılarını kullanmaları sebebiyle tehlikeli olarak görülmüşlerdir (Çapar, 2006).

Benzeri bir şekilde, bu dönemin politikaları milliyetçilik engeliyle karşılaşmıştır. Milliyetçilik anlayışı, bu dönemde; ırk, dil, din, ten rengi farklılıklarını reddetmeyle beraber, sosyo-ekonomik ve kültürel farklılıklara tahammülsüzlük ile somutlaşmıştır (Parlak, 2005).

Bu kuruluş döneminde, eğitim; Cumhuriyet ile gelen inkılapların, fikirlerin ve yenilenmeye başlayan kültürün topluma etkili, hızlı ve olağan şekilde aşılacak amaçlı, etkili bir araç olarak seçilmiştir. Diğer bir deyişle, fikirlerin ve kültürün yayılmasında en etkili araçlardan biri olan eğitim ve öğretim kurumları, bu dönemde, devletin politik fikirlerini yaymaya başlamıştır (Çapar, 2006).

Bu bağlamda, eğitim ve öğretim kuruluşları, kültürel öğelerin harmanlanması ve gelişiminde etkili olmaktan öte, batılılaşmayı önemseyen, cumhuriyet ve cumhuriyetin getirdiği kurallara bağlı nesiller yetiştirmeyi öncelik kabul etmiştir (Güven, 2000).

Bunun devamında, gerek eğitim programı gerekse eğitimciler seviyesinde, özcülük anlayışı kabullenilmiştir. Eğitimde aşırı milliyetçi ve laik bir içeriğin 1930’larda oluşmaya başlaması, –toplumun içerisinde– topluluk bazında; “diğeri” ve “iç ve dış düşman” kavramları oluşturulmuş, bunun aracılığıyla da, topluluktan, topluma “biz” fikri aşılarmaya çalışılmıştır (Güven, 2000; Çapar, 2006).

Küreselleşme ve çok kültürlülük fikirlerinin nüfuzunun artışa geçtiği 21. yy.’a gelindiğinde ise dünyada olduğu gibi Türkiye’de de, bir çok gelişme ve değişme hızla hayata geçmeye başlamıştır. Bunlarla beraber, dünyadaki sosyal ve kültürel ilişkilerdeki değişimler, toplumları, topluluktan çok, toplum bazına, daha çoğulcu bir bakış açısına yöneltmiştir. Bunun sayesinde, dünyanın herhangi bir bölgesindeki değişiklikler ve gelişmeler, herhangi başka bir bölgedeki, yerel ihtiyaç, değişiklik ve/ gelişmelere etki edebilmiştir (Thompson, 1977).

Kahraman'a (2007) göre; bu dönemde, eğitim biçimi, kültürel çoğulculuk anlayışına doğru ilerleme katetmiştir. Akyüz'ün (2008) görüşüne göre, eğitim sistemimizde uzun bir süre boyunca, çocukların kendi fikir ve görüşlerini tam anlamıyla ifade edebilecekleri bir ortam bulunmaması ve bu fikir ve görüşlere saygı gösterilmediği gerçek olsa da, Özdemir (2011), 2005-2006 yılında yürürlüğe giren ve devamında farklı biçimlerde düzenlemelerden geçen ilköğretim programlarına bakıldığında, durumun "insan hakları, barış, başka kültürlerle ve düşüncelere karşı saygılı ve hoşgörülü olma, sabır, dayanışma, yardımlaşma, iş birliği" değerlerinin eğitimin temeli haline geldiğini vurgulamaktadır. Bu zeminde eğitim programı, çok kültürlülüğü esas almasa da, belli başlı yapı taşlarını yansıtmaktadır. 2005-2006 eğitim yılındaki program ile alakalı, son elli yılda post-pozitivist yaklaşımın eğitim ve öğrenme kavramlarına yönelik etkisiyle, eğitim ve öğretim akışında daha ileriye yönelik değişiklikler gerçekleşmiştir. Yapılandırmacılık, zihin temelli öğrenme, çoklu zeka, iş birliğine dayalı öğrenme gibi yaklaşımlar ani bir şekilde eğitimde ön saflara çıkmışlardır. Öğrencinin merkeze alındığı, farklı görüşlerin ve farklı pencerelerden bakış açılarının teşvik edildiği, bireyselliğin ve bireysel farklılıkların ön plana çıkarıldığı, işbirliğinin, paylaşımcılığın ve yardımlaşmanın vurgulandığı bu yaklaşımlar sayesinde eğitim öğrenim sürecinde bilgi sadece aktarıldığı veya yazılı kaynakta bulunduğu gibi değil, öğrenci tarafından araştırılarak, analitik olarak eleştirilerek, sorgulanarak ve anlamlandırılarak kazanımlandırıldığından dolayı öğretmen, öğrenciye, bilgiyi sadece aktarmak ve öğretmek yerine, ona yönlendirici, rahatlatıcı bir rol ile öğrenmesi yönünde öncü olmaktadır. Bununla beraber kişisel deneyimler, inançlar, duygu ve düşünceler, tutumlar, geçmiş yaşantılar, öğrenme sürecinde önemlidir. Bireylerin hem çevresel hem de odaklanmış dikkat ile öğrendiklerini vurgulaması gibi özellikler öğrenmenin, beynin parçaları ve bütünü

aynı anda algıladığını ve bu bağlamda fizyolojik bir süreç olduğunu göstermektedir (Özdemir, 2011).

Bu bağlamda, 2005 sonrası, yeni eğitim sisteminin, öğrencilerin kendileri olmalarına, eskiye kıyasla daha fazla önem verdiği, onların düşünce ve kültürel değerlerini daha ön plana çıkartmaya yönelik olduğu görülmektedir. 2010 Vatandaşlık ve Demokrasi Eğitimi programında da tüm kültürel etkinliklerin temeli ve başlangıç koşulu olan insanın merkeze alındığı görülmektedir (Arslan, 2016).

2005 eğitim yılı ve devamında yürürlüğe geçen ilköğretim programlarıyla alakalı olarak bahsedilenin yanı sıra, bu programların çok kültürlü bir eğitim politikasına yeterince olanak sağlamadığını öne süren araştırmalar da mevcuttur (Cırık, 2008; Arslan, 2014).

Polat (2018), çok kültürlü eğitimin amaçlarını şu şekilde derlemiştir:

- Akademik başarıyı artırmak (Dunn, 1997).
- Bireylerde ön yargılara ilişkin eleştirel düşünebilmeyi sağlamak (Hohensee, Bisson, Derman-Sparks, 1992).
- Bireyleri kendine güvenen bir kimlik ile yapılandırmak (Hohensee, Bisson, Derman-Sparks, 1992).
- Farklı gruplar arasında iletişimi geliştirmek (Gay, 1994; Bohn ve Sleeter, 2000).
- Bireylerin farklılıkları olan başka bireylerle rahat, empatik bir etkileşim kurmalarını sağlamak (Hohensee, Bisson, Derman-Sparks, 1992).
- Bireylerin kendi değer ve tutumlarını açıklamasına fırsat vererek, saygı ve hoşgörüyü artırmak (Gay, 1994).
- Bireylerin, benlik ve özgüvenlerini geliştirerek bireylerin kendisiyle barışık olmasını sağlamak (Gay, 1994).

- Çok kültürlü bir ortamda uyum içinde yaşamayı öğretmek (Coşkun, 2006).
  - Kültürel farkındalık sağlayarak, ön yargıları kırmak (Dunn, 1997).
  - Kültürel okuryazarlık becerisini geliştirmek (Gay, 19994).
  - Okulda çoğulculuğu, eşitliği sağlamak (Bohn ve Sleeter, 2000).
  - Okulda eleştirel düşünce ortamını sağlamak (Bohn ve Sleeter, 2000).
  - Ön yargıların, ayrımcılıkların olduğu yerlerde bireylere bunlarla mücadele etme kabiliyeti kazandırmak (Hohensee, Bisson, Derman-Sparks, 1992).
  - Temel beceri ve yeteneklerin paylaşımında iş birliği sağlamak (Gay, 1994)
- Çok kültürlü eğitim ortamlarında yetişen çocuklar (Lappalainen, 2006);
1. Toplumsal kimliğe eğilimli olurlar ve toplum menfaatlerine değer verirler.
  2. Karşılıklı saygıya önem verirler.
  3. Daha zeki fikirler geliştirirler.
  4. Vazgeçme eğilimi, saldırgan eğilimden daha baskın görülür.
  5. Azınlıklara karşı yapılan ayrımcılığın farkındadırlar.
  6. Daha çok milliyetçi duyguları vardır.

Bunlarla beraber, okul öncesi eğitim sisteminde iletişim ve diyalogu geliştirmenin gündemini aşağıdaki adımlar oluşturur:

- Kendi kültürünü iyice tanımak.
- Diğer kültürleri tanımak.
- Çeşitliliği insan toplumunun bir parçası olarak görebilmek.
- Irk, din, mezhep, etnik köken renk gibi ayrımcılıkları kınamak.
- Ayrımcılığın her türüne karşı durmak.
- Açık fikirli olmak ve ön yargıdan kaçınmak.
- Genç nesilde dürüstlük duygusunu geliştirmek ve ulusa yaymak.
- Ayrımcılığa götüren “başkalarına” karşı üstünlük duygusundan vazgeçmek.

- Kültürel sorumluluk becerisi (kültürel sorumluluğu geliştirmek ve başka kültürleri etkin bir şekilde tanımak).
- Çok kültürlü ortamlarda çalışmak ve kültürler arası iletişim becerisini geliştirmek.
- Küçük çocuklara hoşgörü öğretilerek, ilerideki hayatlarında toplum çıkarlarını kişisel çıkarlarının önünde tutmalarını sağlamak.

Yukarıda bahsedilenlerin yanı sıra, Aldridge, Calhoun ve Aman (2000), çok kültürlü eğitim ile ilgili aşağıdaki eleştirilerde bulunmuşlardır;

- Aynı milliyetten veya aynı coğrafi bölgeden olan veya aynı dili konuşan insanların ortak kültürü paylaştıkları düşüncesi: İnsanlar arasında ırk, tarih ve kültürel farklılıklar bulunabilir. Örneğin; Meksika, Küba, Porto Riko ve Arjantin aynı dili konuşsalar bile farklı kültürlere sahiptirler.
- Aynı kültürden gelen aileler aynı değerleri paylaşırlar: Aynı ailedeki bireyler dahi farklı değerlere sahip olabilirler.
- Farklı kültüre ait olan çocuk kitapları genellikle otantiktir: Seçilen kitaplardaki insanlar hakkındaki yanlış bilgiler, o kültürlerin yanlış algılanmasına neden olmaktadır.
- Çok kültürlü eğitimin, farklı kültürlere yapılacak turistik gezilerle sınırlı olabileceğini düşünmek: Bu türden gezilere katılanlar o kültürdeki günlük yaşamı derinlemesine inceleyemezler.
- Çok kültürlü eğitim farklı bir konu alanı olarak öğretilmelidir: Çok kültürlü eğitim, eğitim programı içerisine yerleştirilmelidir.
- Çok kültürlü eğitim, sadece eğitim programının bir parçası olarak kabul edilir: Çok kültürlülük, toplumun her alanında sürekli gözlenen bir olgudur ve toplumun zenginliğidir.

- Tek kültüre sahip olan toplumlarda, diğer kültürleri araştırmaya gerek yoktur: Toplumlar gün geçtikçe göçlerle veya diğer yollarla çeşitlenmekte, kültürel farklılıklar artmaktadır.
- Çok kültürlü eğitim uygulamaları eğitimde ortak paydaları ortadan kaldırmaktadır: Çok kültürlü eğitim, toplumun daha hoşgörülü olmasına, adaletli olmasına ve bütünü parçalardan daha zengin olduğunun fark edilmesine yardımcı olur.
- Tarihsel doğrular çok kültürlü eğitimden olumsuz yönde etkilenmektedir: Eğer çocuklara küçük yaşlardan itibaren sorgulama yeteneği kazandırılırsa, tarihsel doğruları kendileri değerlendirebileceklerdir.
- İnsanlar kendi kimliğini bir kültürle özdeşleştirmektedir: Çocuklar ve aileler farklı etnik yapıya sahip olabilirler. Örneğin; anne Ekvatorlu bir Hristiyan, baba Pakistanlı bir Müslüman ve çocuk da Amerika'da doğduğu için Amerikalı olabilir. Bu durumdaki çocuklar tek tip bir kültüre ait değildirler.

Türkiye'deki eğitim sisteminin çok kültürlü eğitime öncelik göstermediği savunulabilecek olsa da, eğitim ve öğretim görevlilerinin olumlu baktığı bir konsept olarak öne çıkmaktadır (Taştekin, Bozkur Yükçü, İzoğlu, Güngör, Işık Uslu ve Demircioğlu, 2016).

Bu alanda yapılan çalışmaların bulguları incelendiğinde, araştırmalara katılan öğretim görevlilerinin, çok kültürlülüğe olumlu bakmalarına rağmen, uygulama anlamında yetersiz kaldıkları görülmektedir (Taştekin, vd. 2016). Öğretim görevlilerinin, çok kültürlü eğitime, eşitliğe olumlu, kültürel farklılıklar konusunda farkındalığa daha fazla önem verdikleri ise yapılan diğer bir araştırmanın sonucu olarak gözlemlenmiştir (Demir, 2012).

Bu durumla alakalı yapılan çalışmalar KKTC için incelendiğinde; zorunlu eğitim kategorisinde bulunan nüfusun yüksek bir yüzdesinin (42%) yabancı uyruklu veya çifte vatandaşlığa sahip öğrencilerden oluştuğu görülebilmektedir. Bunun devamında, olağan sistemde eğitim veren öğretmenlerde; kıdem, yaş ve eğitim seviyesi arttıkça, çok kültürlü eğitime yönelik eğilim ve olumlu bir bakış açısı sergiledikleri gözlemlenmiştir (Peköz, 2018).

Bunlara ek, öğretmenin cinsiyeti, mezun olduğu okul, kıdemi, eğitim verdiği bölge ve öğrenci sayısının da çok kültürlü eğitime yönelik olguda pozitif etkide olduğu gözlemlenmiştir (Aktoprak, Yiğit, Güneyli, 2017).

Çok kültürlü eğitim ile ilgili alan yazından derlenen bilgiler doğrultusunda, Türkiye ve KKTC'deki eğitim sisteminin çok kültürlülük açısından henüz istenen düzeyde değildir. Bu konudaki en büyük sıkıntılardan biri, ortak eğitim dilinde buluşulamamış olması ve dolayısıyla devam eden iletişim problemleridir (Çiçek, 2017).

Kapsayıcı eğitim ile ilgili projelerin hali hazırda geliştirilmekte olması, eğitim görevlileri ve akademisyenlerin bu konudaki olumlu tutumları ve küreselleşmenin etkileri göz önüne alındığında; yakın zaman içerisinde gelişmelerin devam edeceği ve çok kültürlü eğitimin, KKTC ve Türkiye'deki eğitim sisteminin olağan bir parçası haline geleceği öngörülebilmektedir.

2.2 Okul Öncesi Eğitimin Sosyal Davranışlar Üzerine Etkisi

Araştırmalar, erken yaşta eğitim almış olan çocukların, ilerleyen yaşlarda daha gelişmiş olumlu sosyal davranışlar sergilediklerini ortaya koymuştur. Çocuk, etnik farklılıkları gözlemleyerek, saygı duymayı ve toplumun bir parçası olarak kabul etmeyi öğrenmektedir. Çocuğun sosyo-kültürel gelişimine yardımcı olmaktadır. Çocukların grup aktiviteleri ve oyunlar aracılığıyla, kültürel faaliyetlere

katıldığı okul öncesi eğitimlerde, çevrelerindeki sosyo-kültürel çeşitliliği daha anlayışla kabullendikleri görülmüştür (Durdan, 2014).

Çok kültürlü eğitim ortamlarında yetişen çocuklar, diğer ırk, din veya kültürden olana karşı herhangi bir üstünlük veya olumsuzluk hissetmemektedirler. Okul öncesi eğitim sistemi çoğunluk ile azınlık arasındaki çizgiyi siler, burada herkes sadece o ülkenin eşit haklara sahip vatandaşlarıdır (Lappalainen, 2006).

Çok kültürlü yaklaşımın eksikliği çocuklar arasında belirgin bir yanlış anlamaya neden olur, bu da toplumsal yeterliliğin gelişmesinde bir tehdittir. Doğru eğitim ile çocuklarda çok kültürlü duyarlılığı geliştirilir. Çok kültürlü duyarlılığı geliştirmek, anlayış, saygı ve başka etnik kökenlerden insanlar ile etkin iletişim ve hatta toplumda onlara karşı haksız davranışları görmeyi gerektirir. Araştırmalar gösteriyor ki; eğer çocuklar açık fikirli olmaya cesaretlendirilirse, kendi davranış ve duygularını çözümleyebilirler ve farklı inançları ve etnik kökenleri olan insanlarla iletişim kurabilmek için fırsat bulabilirlerse, o zaman güçlü bir çok kültürlü farkındalık oluşturabileceklerdir (Han et al., 2010).

Aldridge, Calhoun ve Aman (2000)'ın eleştirileri, daha önce de bahsedilen etmenler ile beraber ele alındığında, çok kültürlü eğitimin -özellikle okul öncesi eğitiminin- iyice anlaşılmalı olmasının önemini tekrar ortaya koymaktadır. Çünkü, iyice pekişmiş ve doğru bir şekilde kullanıma geçmiş çok kültürlü bir okul öncesi eğitim sisteminin, bireyin gelişiminde ve sosyal davranışlarının şekillenmesi üzerine etkisi, bireyin ve toplumun ağırlıklı olarak lehine olacak, bireylerin gerek gelişim sürecinde, gerek topluma entegrasyonunda, çevreleriyle çatışma halinde davranışlar geliştirmelerinin önüne geçilmesini sağlayacaktır (Aslanargun ve Tapan, 2015).

2.3 Okul Öncesi Dönemde Çok Kültürlü Eğitimi Güçlendirme Yolları

Okul öncesi dönemde çok kültürlü eğitimi özendirmek ve bu yönde eğitim programına değişiklik getirilmesi konusunda ailelerin veya öğretmenlerin desteğini beklemek çok doğru olmayacaktır. Ebeveynlerin çoğu çok kültürlülüğün okul öncesi dönemde ciddi ve tehlikeli bir şey olduğunu düşünmektedirler (Tarman ve Tarman, 2011). Daha önceden de bahsedildiği gibi, eğitimcilerin bir kısmı ise toplumun zaten çok değişmiş olduğunu ve bu değişikliği okul öncesine taşımamanın yanlış olduğunu düşünmektedirler. Öncelikle bu eğilimleri değiştirmek ve sonrasında daha ileri adımlar atmak gerekmektedir.

Bu eğilimleri değiştirebilmek için ilk hedef, çocukların sınıf arkadaşları ve komşuları arasındaki farklılıkları olduğu kadar benzerlikleri de anlamalarını sağlamak olmalıdır. Beraber okudukları değişik etnik kökenlerden gelen çocuklarla kendi aralarında bağlantı kurmaları gerekmektedir. Onların değişik kültürleri keşfetmelerine izin verip, onlar için olanaklar yaratmak ve insanların farklı örf ve adetleri olsa dahi çoğunlukla benzer özellikleri paylaştıklarını göstermek gerekmektedir. En önemlisi; farklı ortamlarda birinin doğru, diğersinin de yanlış olması gerekmez, farklılıklar fikir, gelenek, görenek ve inanç farklılıkları olarak yine birlikte var olabilirler. Bu birlikte varoluş için sadece karşılıklı saygı olmazsa olmazdır.

Yukarıda bahsedilenler doğrultusunda ikinci hedef de, çocukların sosyal yönlerini geliştirmeye yardımcı olmaktır. Eğer çocuklar erken yaşta farklılıkları kabul etmeyi öğrenirlerse, ileri yaşlarda değişik kültür geçmişleri olan kişilerle çalışmaya başladıklarında daha kolay uyum sağlayacaklardır. Böylece kendi

görüşlerini kabul ettirip, baskın çıkarmak yerine, başkalarının görüşlerini öğrenip anlamayı öğrenebilirler.

Çocuklar gördüklerini öğrenir, genellikle öğretmenleri de rol modeli olmaktadır. Böylece eğer öğretmenleri farklı fikirleri, gelenek ve görenekleri kabul ederse, bu düşünce yapısı sınıftaki çocuklara da doğrudan geçecek ve çocuklar da birbirlerine bu şekilde davranış göstereceklerdir. Böyle olumlu bir ortam, büyürken karşılaştıkları karmaşık duygulara uyum sağlamaları için son derece önemlidir.

2.3.1 Erken Çocukluk Döneminde Sosyal Yetkinlik Geliştirme

Sosyal yetkinlik bir çocuğun etkin ve başarılı bir şekilde kişiler arası hedeflerini seçme ve uygulama yeteneği olarak tarif edilir (Dunn, 1997). Sosyal yetkinliği iyi olan bir çocuk akranlarıyla ve büyüklerle kolaylıkla iletişime girebilir. Araştırmacılar, çocukların içinde buldukları toplumun kültürel etkinliklerinden sosyal olmayı öğrendiklerini savunmaktadırlar. Emekleme dönemindeki girişimleri, gelecek hayatlarındaki başarının temelidir. Bunu elde etmenin yolu okul eğitim programlarını ve ebeveyn tutumlarını değiştirmek, ve çocuğun çeşitlilik dolu çevresiyle arkadaşlık kurarak sosyal yetkinlik kazanmasını sağlamaktır. Okulların daha çok grup etkinlikleri ve açık hava aktiviteleri düzenlemeleri gerekir ki çocuklar çeşitlilikle daha çok karışabilsin. Ebeveynlerin çocuklarını daha fazla çok kültürlü ortamlardaki okullara göndermeleri gerekir.

2.3.2 Kültürler Arası Bilgi

Okullar geleneksel eğitim sistemine bağlı kalmamalıdır. Öğretmenlerin de farklı etnik kökenden çocuklara ders verecek olmaları sebebiyle, farklı kültürlere ilişkin bilgi sahibi olmaları gerekmektedir. Özellikle okul öncesi öğretmenlerinin, ülkede yaşayan tüm kültürlere ilişkin bilgi sahibi olmaları gerekmektedir. Çünkü;

okul öncesi eğitim çocuğun ilerideki sosyal ve politik görüşünü oluşturmaktadır (Han, 2010).

2.3.3 Kùltürler Arası Etkinlikler

Çocuklar kültürel etkinliklere katılarak kültürü deneyimlerler. Bu nedenle her okul öncesi eğitim ortamında, farklı kültürleri içeren etkinlikler düzenlenmelidir. Bu tür etkinliklere katılan çocuk, diğer kültürler hakkında bilgi edinecek, tanımaya, sevmeye başlayabilecektir. Çok kültürlü etkinliklere bazı örnekler verilecek olursa (Tarman ve Tarman, 2011);

1. Çeşitliliği anlamayı öne çıkarak etkinlikler;
  - a) Farklı kültürlerden yemek pişirme etkinlikleri,
  - b) Farklı kültürlerin bayram ve önemli gün kutlamaları,
  - c) Farklı kültürlerin sanat etkinlikleri,
  - d) Farklı kültürlerin dans, oyun ve müzikal etkinlikleri.
2. Oyun ve rutinlerle çok kültürlülük;
  - a) Günlük öğün olarak etnik yemekler sunma,
  - b) Öğretmenin başka kültürün dillerinden kelimeler kullanması,
  - c) Uyku zamanında başka kültürlerin şarkı veya müziklerini çalma,
  - d) Başka kültürlerin selamını kullanma,
  - e) Başka kültürlerin oyunlarını oynama,
  - f) Başka kültürlere ait sanat malzemeleri sergilemek,
  - g) Değişik kültürlerin müzik aletlerini kullanmak.
3. Kùltürleri tanıtmak için malzemeler kullanmak;
  - a) Farklı kültürlerden kitaplar, posterler, küçük insan figürleri, elbiseler ve farklı ülkelere ait haritalar, resimler,
  - b) Farklı ülkelerin yiyecekleri,

c) Farklı kültürleri temsil eden bebekler, oyuncaklar.

Bu tür kültürel etkinlikler çocuklar arasında uyum yaratıp, birbirlerinin kültürlerine saygı duymalarını sağlayacaktır.

Bir başka yöntem de özel hazırlanmış eğitim programlarıdır. Eğitim programları aşağıdaki kriterleri esas almalıdır;

İçerik odaklı: Öğrencileri bilgilendirmek amacıyla tüm kültürel grupları içine almayı hedefleyen eğitim programı türüdür. İçerik, farklı kültürlerin bayramları, hikayeleri, veya kahramanlarının üzerine kurulabilir, kadınların veya azınlıkların başarılarına odaklanır. Bu tür eğitim programları ile öğrenciler diğer kültürler hakkında bilgi sahibi olabilirler.

Öğrenci odaklı: Okullar eğitim programları dışına çıkarak belli grupların ihtiyaçlarına odaklanırlar. Belli grupları burada azınlıklar oluşturacaktır. Bu tip yaklaşımda eğitim programlarında belirgin değişiklik büyük olasılıkla yapılmayacak ama azınlıkların eğitim programının öğrenme tarzını kullanmalarına çalışılacaktır. Öğrenci odaklı programların iki dilli eğitim programı şekli veya kültür temelli eğitim gibi değişik türleri olabilir.

Kültür odaklı: Bu tür programlar kültürel ön yargıyı ortadan kaldırmaya ve kültürel hoşgörüyü özendirmeye yöneliktir. Bu metot ile farklı ırkların birbiriyle iletişim halinde olmasına gayret edilir. Bu nedenle azınlıklardan eğitimcilerin görev alması cesaretlendirilir.

Bahsedilen bu değişikliklerin aşılması amacıyla kullanılacak başka yöntemler de mevcuttur, bunlardan biri de ebeveynlerin, eğitimin parçası olmasıdır. Daha önce de bahsedildiği üzere, ebeveynlerin benimsedikleri davranış ve faaliyetlerin çocukların akademik ve eğitimsel gelişmelerinde yüksek önem taşıdığı barizdir. Aynı zamanda çocuğun öğrenimi üzerinde de sarsıcı bir etkisi vardı; bir çok

araştırmacı, çocuğun akademik başarısının, sosyal yetkinliği, davranışı ve okula devamlılığının ebeveyn katılımıyla ilişkili olduğunu gözlemlemiştir (Derman-Sparks ve Ramsey, 2011). Okul öncesi dönemde dahi ebeveyn katılımlarının önemini çalışmalar bize göstermektedir.

Ebeveyn katılımına örnek olarak:

- a) Birlikte kitap okuma sıklığı,
- b) Annenin kitap okuma yöntemleri
- c) Çocuğun okumadan keyif alması,
- d) Annelik hassasiyetleri, verilebilmektedir.

Çocuğun ev ortamında geçirdiği 3-5 yaşları, okul öncesi dönemde olduğu gibi, genellikle daha sonraki yıllardaki okuma alışkanlıklarını şekillendiren temeli oluşturur (Huang ve Mason, 2008). Gerek aile içi, gerek aile dışı okunan materyalin içeriğinin, harmonik olması çocuğun okul öncesi dönemde farklı kültürlere karşı ön yargıyla yaklaşmasının önüne geçilmesini sağlayacaktır.

Gerek aileleri, gerek eğitim ve öğretim kuruluşlarını, çok kültürlü eğitime özendirmenin en kuvvetli yolu, önceden bahsedilenlerin yanı sıra; tekrarlanan rutinler, düzenli sınıflar, önceden planlanmış eğitim programı ve çok kültürlülüğü tamamıyla anlamayı başarmış ve bu konuda pedagojik yeterliliğe sahip öğretmenlerin yönlendirdiği bir sistemden geçmektedir (Bennet, 2001).

Bölüm 3

YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın bilimsel yöntem ve tekniklerinden bahsedilmektedir.

3.1 Araştırma Yöntemi

Bu araştırma nitel araştırma yöntemlerinden doküman incelemesine göre tasarlanmıştır. Hem nitel hem de nicel araştırmalarda kullanılabilen bir yöntem olan doküman analizi modeli, yazılı, görsel malzemenin toplanıp incelenmesi olarak tanımlanır (Sönmez ve Alacapınar, 2011). Bu araştırmada doküman analizi tek başına veri toplama aracı olmuştur. İncelenen dokümanlar araştırma sorusuna uygun olarak seçilmiştir.

3.2 Evren – Örneklem

KKTC ve Türkiye’de çok kültürlü eğitim ile ilgili 2000–2018 yılları arası yazılı kaynaklar araştırmanın evrenini oluştururken, KKTC ve Türkiye’deki okul öncesi dönemde çok kültürlü eğitim uygulamaları ile ilgili birbirleriyle ilişkili 2000–2018 yılları arası yayımlanmış çalışmalardan elde edilen dokümanlar bu araştırmanın örneklemini oluşturmaktadır.

3.3 Veri Toplama Aşaması

Bu araştırmanın verilerinin toplanmasında nitel araştırma yöntemlerinden biri olan doküman incelemesi tekniği kullanılmıştır. Doküman incelemesi hedeflenen olgu veya olgular hakkında bilgi içeren yazılı materyallerin analizidir (Yıldırım ve

Şimşek, 2011). Konu ile ilgili alanyazında 2000 – 2018 yılları arasında yer alan çalışmalardan 48 tanesine ulaşılmış ve ulaşılan bu çalışmalar evren ve örneklem çerçevesinde incelenmiştir.

3.4 Veri Analizi

Araştırmanın sonunda elde edilen verilere, tematik kodlama yapılmış, elde edilen verilere içerik analizi uygulanmıştır. Toplanan verilerin anlaşılmasını sağlamak amaçlı kullanılacak kavramlar ve ilişkileri elde etmek, içerik analizinin temel amacıdır. Okuyucunun anlayabileceği bir şekilde bir araya getirilen kavramlar ve benzer temaların düzenlenmesi ile içerik analizinin temelindeki işlem yapılmaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2008; Neuman, 2012). Araştırma verilerinin tamamı, bilimsel yazından elde edilen kaynaklara dayalıdır, araştırmanın güvenilirliği ve geçerliği için veriler iki alan uzmanı tarafından eş zamanlı olarak kodlanmıştır.

Bahsedilen bu yorumlamalar ve yöntem bölümünün geri kalanında belirtilen diğer öğeler, “Bölüm 4” ve sonrasının oluşturulmasını sağlamıştır.

Bölüm 4

BULGULAR VE YORUM

Kültürler arası eğitim ile kişiler birbirinden öğrenip, kişisel gelişme için gerekli olan tarihsel ve kültürel bilgiler edinebilmektedirler. Baştan aşağı bilgi aktarımı yerine, kültürler arası ortamda, herkesin bireysel tecrübeleri ve bilgileri, objektif ve anlamlı –sürekli devam eden– bir bilgi alış verişi halindedir. Bir erken yaş çocuk sınıfını düşünürsek, öğretmenler, çocuklar ve aileler hep birlikte kendi kültür içeriklerini paylaştıkları bir ortamda eğitim görmektedirler (Ponciano, Shabazian, 2012).

Çok kültürlülük ve çok kültürlü okul sınıfları konusunda çeşitli araştırmalar yapılmış olup, çok kültürlülüğün lehine, bir çok yazar ve araştırmacılar tarafından iddialar ortaya konulmuştur. 2000-2018 yılları arasında yapılan araştırmaların bir çoğu incelendiğinde, eğitimde bu tip yaklaşımın göz ardı edilmesinin, küçük çocuklar arasında ayrımcılığa neden olabileceği yönünde sonuçlandığı gözlemlenmiştir. Bu çalışmalarda, aynı zamanda, çok kültürlü eğitim sisteminin, çocukların anaokulu ve günlük eğitim süreçlerine uyarlanabilmesi ve etkili bir şekilde uygulanabilmesi için gereken etmenler de incelenmiştir. Bu bölümde varılan kanılar, 2000-2018 yılları arasında yayımlanmış, çok kültürlü okul öncesi eğitim ile ilgili 48 araştırmanın dört alt başlıkta incelenmesi sonucu elde edilmiştir.

Kaynak alınan bu araştırmaların yukarıda belirtilen etmenler dahilindeki analizi dört başlık altında sınıflandırılabilir, bunlar:

1. Öğretmen Yetkinliği

2. Eğitim Ortamı

3. Çok Kültürlü Eğitim Programı Türleri

4. Çok Kültürlü Eğitimin Bireysel Gelişime Etkisi şeklindedir.

Araştırılan bu 48 yazılı kaynağın alt kategorilere göre dağılımı şu şekildedir;

Tablo 4.1: Öğretmen yetkinliği üzerine analiz edilen yazılı kaynakların yıllara göre dağılımı

Yıllar	<i>f</i>	%
2000	2	8,69
2001	1	4,35
2002	-	0,00
2003	-	0,00
2004	-	0,00
2005	-	0,00
2006	3	13,04
2007	-	0,00
2008	1	4,35
2009	1	4,35
2010	1	4,35
2011	3	13,04
2012	1	4,35
2013	1	4,35
2014	3	13,04
2015	3	13,04
2016	1	4,35
2017	1	4,35
2018	1	4,35
Toplam	23	100,00

Tablo 4.2: Eğitim ortamı üzerine kullanılan yazılı kaynağın yıllara göre dağılımı

Yıllar	<i>f</i>	%
2000	2	8,33
2001	1	4,16
2002	-	0,00
2003	-	0,00
2004	1	4,16
2005	2	8,33
2006	3	12,50
2007	-	0,00
2008	3	12,50
2009	-	0,00
2010	1	4,16
2011	3	12,50
2012	1	4,16
2013	-	0,00
2014	2	8,33
2015	3	12,50
2016	1	4,16
2017	1	4,16
2018	-	0,00
Toplam	24	99,95

Tablo 4.3: Çok kültürlü eğitim program türleri üzerine kullanılan yazılı kaynağın yıllara göre dağılımı

Yıllar	<i>f</i>	%
2000	3	10,00
2001	1	3,33
2002	-	0,00
2003	-	0,00
2004	1	3,33
2005	2	6,66
2006	4	13,33
2007	1	3,33
2008	3	10,00
2009	-	0,00
2010	1	3,33
2011	4	13,33
2012	1	3,33
2013	2	6,66
2014	3	10,00
2015	2	6,66
2016	1	3,33
2017	1	3,33
2018	-	0,00
Toplam	30	99,95

Tablo 4.4: Çok kültürlü eğitimin bireysel gelişime etkisi üzerine kullanılan yazılı kaynağın yıllara göre dağılımı

Yıllar	<i>f</i>	%
2000	2	7,40
2001	1	3,70
2002	-	0,00
2003	-	0,00
2004	1	3,70
2005	2	7,40
2006	3	11,11
2007	1	3,70
2008	3	11,11
2009	-	0,00
2010	1	3,70
2011	3	11,11
2012	1	3,70
2013	2	7,40
2014	3	11,11
2015	2	7,40
2016	1	3,70
2017	1	3,70
2018	-	0,00
Toplam	27	99,94

Tablo 4.5: Kullanılan yazılı kaynağın alt kategorilere göre dağılımı

	<i>f</i>	%
Öğretmen Yetkinliği	23	47,91
Eğitim Ortamı	24	50,00
Çok Kültürlü Eğitim Programı Türleri	30	62,50
Çok Kültürlü Eğitimin Bireysel Gelişime Etkisi	27	56,25
İncelenen Kaynak Sayısı	48	—

Tablo 4.5'ten de görüldüğü üzere, kaynakların bir kısmı birden fazla alanda kesişmekte ve bu alanlardaki konularla alakalı bilgilere ışık tutmaktadır.

4.1 Öğretmen Yetkinliği

Bir çocuğun eğitiminde en büyük katkı öğretmenlerden gelir ve çocuğun sosyal karakterinin oluşmasında yine en büyük yük de öğretmenlerin omuzlarındadır. Bu nedenle her toplumda öğretmene, üst düzeyde saygı gösterilir.

4.1.1 Öğretmenin Okul Öncesi Dönemdeki Eğitimdeki Etkisi

Çocuğun okul öncesi dönem eğitimi söz konusu olduğunda öğretmenin, çocuğun karakterinin gelişimi konusunda üstlendiği rol daha da önemlidir (Ponciano and Shabazian, 2012). Bugünün çoklu etnik dünyasında, öğretmenlerin, toplumlarında var olan birçok kültür hakkında tam bilgiye sahip olması gerekir. Öğretmenler, çocukların manevi karakterinin oluşumunda önemli rol oynadıklarını devamlı şekilde kendilerine hatırlatmaları gerekir ve eğer bu süreçte öğretmenler başarısız olursa, çocuk zayıf sosyal karakter özellikleri geliştirebilir ve ülke içinde bulunan azınlıklara karşı ırkçı ve ayrımcı tavırlar geliştirebilir.

4.1.2 Okul Öncesi Eğitimdeki Hataların Geleceğe Yönelik Etkisi

Eğer bir çocuk zayıf sosyal karakter geliştirirse, azınlıkları topluma bir tehdit olarak görebilir, farklı etnik kökenlerden gelenleri kendi kültürüne rakip olarak

alabilir ve bu süreçte de içinde nefret duygusu gelişir. Çocukta başkalarına karşı büyüyen bu nefret, ileride ölümcül, ırkçı suçlar işlemesine sebep olabilir. Zayıf bir sosyal karaktere sahip çocuk, toplum ve kendi etrafındaki insanlar için bir tehdittir. Yani öğretmen, öğretilerinin yarının toplumlarını oluşturacağını aklında bulundurmalıdır.

4.1.3 Etkin Öğretmenlik

Etkin bir öğretmen yalnızca teorik öğretilere bağlı kalmayan, hem pratik hem teorik bilgiyi dengeli bir şekilde uygulayabilen kişidir. Etkili bir öğretmen, önceden belirlenmiş eğitim programına bağlı kalmayan, aksine kendi deneyimleriyle paralel çeşitli teknikleri, gerekli durumlar için uygulayandır. Çok kültürlülük hakkında okul öncesi eğitim söz konusu olduğunda, öğretmen eğitim programı öyle bir hazırlanmalıdır ki, çocuk sosyal davranışları öğrenebilmeli ve aynı zamanda çevre, çocuğu sağlıklı düşünceye özendirmelidir. Çocukta ancak sosyal oluşum güçlüyse, mantıklı düşünme gelişir, bu da çocuğun öğretmeninden öğrendikleriyle sağlamlaşır. Çocuğun sosyal karakterinin belirlenmesi bunun için önemli bir parametredir. Bu nedenle, çok kültürlü akılcı düşünce ve uyumun küçük çocuklar arasında yaygınlaştırılmasında öğretmenin rolü çok önemlidir (Bennett, 2001).

4.2 Eğitim Ortamı

Eğitim yalnızca verilen bilginin içeriği ile değil, aynı zamanda sağlandığı ortama da dayanır. Eğitim öğrenciler tarafından anlaşılmazsa, başarısız olacaktır. Okul öncesi dönemde çok kültürlü eğitim söz konusuysa, ortam çok önemlidir çünkü bu durumda öğrenciler daha henüz iyi ve kötüyü ayırt edemeyen küçük çocuklardır. Bu yaşlarda çocuklar yalnızca onlara verileni özümserler. Yani doğru eğitimi, doğru ortam ile vermek çok önemlidir.

4.2.1 Etkili Eğitim Ortamının Gereksinimleri

Yalnızca teorik eğitim işe yaramayacaktır, eğer çocuğun öbür kültürler hakkında bilgi sahibi olması isteniyor ve öbür kültürlerle saygı göstermesi ve kabul etmesini sağlayan sosyal karakter geliştirilmek isteniyorsa, çocukların diğerleriyle uygulamada ilişkiye girebilecekleri ortamda bulunmaları gerekir. Bunu uygulamanın en iyi yolu da, onlara açık havada oyuna teşvik etmek ve grup halinde çalışarak kültürel etkinliklerde bulunmalarını sağlamaktır. Bu tür grup aktiviteleri herhangi bir teorik eğitime kıyasla çok daha etkilidir. Eğer ki çocuk düşüncelerini yeterince geliştiremeyeceği kapalı bir çevrede yetişirse, o zaman sosyal yeterliliğe erişemeyecek ve sonraki yaşlarında bu durum sosyal etkileşimini de etkileyecektir.

4.2.2 Eğitim Ortamının Karakter Gelişimi Üzerine Etkisi

Araştırmada, çok kültürlü çevre sağlanan öğrencilerin daha az kavgacı oldukları ve vazgeçme tercihine sahip oldukları, grup çıkarlarını, kişisel çıkarların üstünde tuttukları gözlemlenmiştir (Aslanargun ve Tapan, 2011). Bu bireyler başkalarının duygularına daha çok önem verirler, çünkü eğitim ortamının geliştirdiği bir empati duygusuna sahiptirler. Ortamın eğitimde etkisini incelediğimizde, ortamın oldukça önemli bir parametre olduğu görülmektedir.

4.3 Çok Kültürlü Eğitim Program Türleri

Çok kültürlü eğitim programları, sosyal ve politik eşitlik temeline dayalı olarak geliştirilmiş, toplumun eğitimini sağlamak için ilerici bir yaklaşımdır. Bu programlar, içeriklerin birleştirilmesi ve çocuklar arasında dar görüş ve ön yargının azaltılmasını hedeflemelidir. Bu eğitim programları, ihtiyaca göre dönüştürülebilecek şekilde tasarlanmıştır. Geleneksel eğitim sisteminin bu konudaki büyük eksiği katkı oluşu ve bu sebeple modern çok kültürlü toplumların problemlerini çözememesidir. Bu sebeple okulların çok kültürlü eğitim sistemini benimsemesi teşvik edilmelidir

(Ponciano, Shabazian, 2012). Çok kültürlü eğitim programını tasarlarırken bu programların temelini oluşturan belirli birkaç şey göz önünde bulundurulmalıdır:

4.3.1 Öğrencileri Dikkatli Bir Biçimde Gözlemlemek ve Kitaba Uygun Gitmek Yerine Gerçek Hayat Deneyimlerini Değerlendirme

Araştırmalar, çok kültürlü eğitimin yalnızca ders kitapları üzerinden öğretilmeyeceği konusunda görüş birliği içindedir. Bu kavram, çocuklarda her öğretmen veya okul tarafından, deneyim yoluyla geliştirilmelidir (Bennet, 2011). Öğrencilerin davranışları dikkatlice gözlemlenip fikir alınmalı, öğretmenler tarafından nasıl bir eğitimin verileceği gereksinimlere yönelik olarak belirlenmelidir. Çok kültürlü eğitim, duruma dayalı eğitimidir; Eğitim sistemi dünyanın bir bölümünde başarılı iken başka bölümünde başarılı olamayabilir. Sebebi ise öğrencilerin farklı doğası ve alandaki çeşitliliğidir. Bazı bölgeler ise diğerlerinden daha az çeşitlilik gösterebilir, bu nedenle de bölge tabanlı eğitim sistemini geliştirmeye ihtiyaç vardır.

4.3.2 Öğrencilerin Öğrenme Tarzlarını Öğrenme

Eğitim sistemini çok kültürlü yapmanın etkili yolu da öğrencilerin öğrenme tarzlarını öğrenmektir. Öğrenci, kendi kişiliği ve geçmişi ile uyumlu yöntemlerle öğrenmeye daha yatkındır ve öğretmen, bu yöntemleri bulabilmek için araştırma yapmak zorundadır. Bu şekilde çok kültürlü ortam elde edilir.

4.3.3 Öğrencilerin Kültürlerinden Gurur Duymayı Özendiren Programlar

Eğitim programları öğrencilerin kendi kültürlerinden gurur duyacakları şekilde tasarlanmalıdır. Öğrencilerin zengin kültürleri ve aileleri hakkında bilgi sahibi olmaları için ödevler olmalıdır. Bu tür kültürel ödevleri yaparak öğrenci, kendine güven kazanacak ve atalarından gurur duyacaktır. Ayrıca bu alıştırmalarla

başka kökenlerden gelen öğrenciler diğer kültürlerden açıkça haberdar olacaklar ve sonunda sevecekler ve onlara da saygı duyacaklardır (Einarsdottir, 2017).

4.3.4 Ön Yargıların Farkında Olma

Bir öğretmen çok kültürlü eğitim sisteminin önemini ancak kendi kültürel inançlarını ve ön yargılarını bildiği müddetçe kavrayacaktır (Bennett, 2001). Ancak o zaman başkalarının kültürünü ve geleneklerini anlayabilir. Ancak, kendi gelenek ve kültürüyle ilgili kapsamlı bir bilgi birikimi ile öğretmen, diğer kültürlerle olan temel farkları ve benzerlikleri anlayabilir (Einarsdottir, 2017). Bu, öğretmenin gelecekteki öğrencilerinin doğası ve davranışları hakkında bilgi sahibi olmasını sağlayan bir yöntemdir.

4.3.5 Çok Kültürlülüğe Dayalı Ödevler Hazırlama

Etkili kullanıldığında, yaratıcı sınıf ödevleri, bir öğrencinin kültürel inançlarına ve öğrenme metoduna katkı sağlayabilir. Ödevler, öğrenci düşünce tarzı ve kalıpları hakkında bilgi toplamada önemli rol oynayabilir. Aile üyeleri ile röportaj yapma, aile hikayeleri ve geleneklerini içeren ödevler, okul dışında gerçekleşen deneyimler hakkında yazmalarını isteyen ödevler, vs. bu çeşit ödevler öğrencilerin kültürel mirasları ve geçmişleri hakkında bilgi edinmelerinde büyük rol oynayabilir (Bennett, 2001).

4.3.6 Ev ve Okulun Eğitimde Entegrasyonu

Öğrencilerin velilerine sıklıkla yararlı kişisel bilgiler sorulabilir ve aynı zamanda çeşitli öğrencilerin yaşadığı semtler ve arkadaşları ziyaret edilebilir. Böylece öğretmenler çocuk için mevcut sosyal destek seviyesi ve öğrencinin karşılaşabileceği zorluk türleri konusunda fikir sahibi olabilirler.

4.4 Çok Kültürlü Eğitimin Bireysel Gelişime Etkisi

Bennet (1979)'in araştırmasında, eğitim sisteminde çok kültürlülük değerlendirilmiş ve toplum içerisinde ayrımcılık yapılmayan bir neslin oluşturulmasına katkısı incelenmiştir. Çok kültürlülük, küreselleşmenin arttığı günümüz dünyasında, önemi azımsanamayacak bir konuma gelmiştir. Çok kültürlülük nedeniyle ırk, din, inanç ve etnik köken bazında ayrımcılıklarda artış olmuştur. Bu ayrımcı davranışların sebebi, genç kuşaklar arasında diğer kültürler ve inançlar konusunda azalan farkındalıktır.

Bir çocuğun kendi sosyal karakteri ile ilgili eğitiminin çocukluğun başlarında veya okul öncesi dönemde başlayacağını söyleyebiliriz. Bu dönemde ebeveynlerin rolü, öğretmenler ve okul eğitim programı çok önemlidir.

4.4.1 Ebeveynlerin Rolü

Çocuğun sosyal davranış gelişiminde ebeveyn/aile içi eğitim ilk adımdır. Çocuğun okuldaki eğitiminde yer alma ve çocuğa bu konuda cesaret verme, ebeveynlerin görevidir. Çocuğun yanında olan ebeveynlerdir ve bu sebeple çocuklar ebeveynlerini ideal kişiler olarak görürler. Böylelikle de ebeveynlerin davranışları çocuğa da etki eder. Eğer ki çocuk, ebeveynlerini herhangi birine karşı ayrımcılık yaparken görür veya hakaret içeren sözler söylerken duyarsa hiç şüphesiz o çocuğun sosyal davranışları da olumsuz yönde etkilenecektir. Çocuğun çeşitli kültürel aktivitelerde yer alması ve farklı etnik kökenlerden gelen çocuklarla kaynaştırarak onları daha iyi anlamaları ve onlara uyumluluk göstermeleri, ebeveynlerinin görevidir. Ebeveynler çocuklarıyla konuşmalı ve onlara günlük edindikleri bilgileri sormalıdırlar. Akşam yemeklerinde nasıl başkalarına karşı saygılı olunur gibi sosyal konular üzerine konuşulabilir. Ebeveynler çocuklarını farklı alanlarda, iyi kitaplar okumaya teşvik etmelidir ki, vizyonları doğru yönde gelişebilsin.

4.4.2 Öğretmenlerin Rolü

En az ebeveynlerin kadar, öğretmenler de çocuğun bireysel gelişiminde önemlidir; çocuklar, ebeveynlerinden temel hayat ve vizyon eğitimini alırken, öğretmen öğretileri ile de bu temelin üzerinde bilgi edinirler. Çok kültürlülüğe ilişkin olarak, sınıfta bulunan bütün kültürler hakkında bilgi sahibi olmak öğretmenin görevidir. Yalnızca tüm kültürler hakkında bilgiye sahip bir öğretmen, farklı etnik kökenden gelen çocuklara eğitim verebilir.

Öğretmen çok kültürlülük yolunda karşı karşıya kalacağı zorluklar konusunda açık fikirli olmalıdır (Stéger, 2014). Bir öğretmen, çocukları eğitmek için pratik ve teorik bilgileri dengeleyerek kullanılmalıdır. Yalnızca teorik bilgilere güvenmek işe yaramayacaktır. Öğretmen, çocukların birbirleriyle daha fazla iletişim kurmaları ve birbirlerini anlamaları için daha fazla açık hava etkinlikleri ve kültürel etkinliklere katılmalarını sağlamalıdır. Çocuklar için, daha fazla grup etkinlikleri veya oyunlar yaratılmalıdır. Eğer bir öğretmen herhangi bir kültürle ilgili bilgisinden şüphe ediyorsa, özgün kaynaklardan daha fazla bilgi edinmeye çalışmalıdır.

4.4.3 Okullar ve Okul Eğitim Programları

Okul eğitim programları yalnızca teorilere dayalı olmamalıdır ve bünyesinde, okul öncesi eğitim için daha fazla kültürel-grup aktiviteleri barındırmalıdır. Aynı zamanda okullar, çocukların başkalarına karşı saygılı ve farklı kültürler hakkında bilgili olabilmeleri için farklı kültürlere göre etkinlikler veya görevler düzenlemelidirler.

Bölüm 5

TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER

5.1 Sonuç

Bu araştırmanın sonucu olarak, çok kültürlülüğün bugünün eğitim sürecinin büyük bir parçasını oluşturduğuna karar verilebilir. Eski ve modası geçmiş geleneksel yöntemler, bugünün değişmiş yeni toplumuna uygulanamaz hale gelmiştir ve toplumun kültürel yapısıyla beraber dönüşmek zorundadır.

Bugünün yeni toplumunda doğru eğitim verilmediği takdirde parçalara ayrışacak, kırılgan bir karışım olduğunu gözlemleyebiliriz. Bu nedenle, eğitime odaklanmak çok önemlidir. Eğitim sadece teorik bilgiyle sınırlı kalmamalı, aynı zamanda pratik bilgi de uygulanmalıdır. Bunlar öğretmenin bilgi birikimi ve tecrübesiyle pekiştirilmelidir. Öğretmenin profesyonel anlamda kendini geliştirmesi eskiye kıyasla çok daha fazla önem kazanmıştır.

Bir çocuğun okul öncesi eğitim sürecinin niteliği çeşitli parametrelere bağlıdır:

Ebeveynler: Bir çocuğun gelecekte edineceği özelliklerin belirlenmesinde, ebeveynlerin tutumu çok önemli rol oynar. Çocuklar ilk önce ailelerinden, daha sonrasında toplumdan öğrenirler. Aileler çocuklarını daha çok okumaya ve kültürel etkinliklerde bulunmaya özendirmelidirler ki, başkaları hakkında bilgi edinebilsinler. Aileler, başkalarına ve başka kültüre karşı saygıyı çocuklarına aşılamalıdır. Ebeveynler, çocuklarıyla akşam yemeklerinde sosyal konular ve okulda ne öğrendikleriyle ilgili sohbet etmelidirler.

Öğretmenler: Çocuğun karakter gelişiminin temeli öğretmenle başlar. Bu temeli sağlamlaştırmak öğretmenin görevidir. Bu ancak yetkin bir öğretmenle sağlanabilir. Yetkin öğretmen ise kendi ve başka toplumların kültürleri hakkında kapsamlı bilgiye sahip olan bireydir. Öğretmen, başka kültürleri bildiği zaman, belirli gruplar için öğrenme ve uygulama yöntemlerini anlayabilir.

Okul eğitim programı: Okuldaki eğitim, okul eğitim programına dayalıdır. Eğitim programı, okullar tarafından benimsenen eğitim yönteminin planıdır. Fakat çok kültürlü toplumlar için, bu eski moda yöntemler işlevsizdir. Yeni tarzların uygulanabilmesi için, okulların eğitim programlarını değiştirmeleri gerekir.

Konuya ilişkin, araştırmada kullanılan kaynaklar bağlamında varılan kanılar aşağıda sıralanmıştır:

- Küreselleşmenin gittikçe arttığı günümüz dünyasında, çok kültürlülük, her toplumun bütünleşmiş bir parçası olmuştur.
- Çok kültürlülüğün olumlu olduğu kadar olumsuz yönleri de vardır. Çeşitliliğin var oluşu ırk ayrımcılığına neden olabileceğinden çatışmaların temel kaynağını oluşturabilir.
- Ayrımcılığı durdurmak için eğitim sistemimizi ve öğretim yaklaşımımızı değiştirmek zorundayız. Eğitim, çok kültürlülüğün parametrelerine uygun olmalıdır.
- Eğitimde çok kültürlülüğün uygulanması, çocukların karakterlerinin en iyi geliştiği dönem yani okul öncesi eğitim döneminde uygulanmalıdır.
- Çok kültürlü eğitim yaklaşımı, her öğrenciyi tam potansiyeline eriştirebilmek amacıyla olmalıdır.
- Her öğrenci, giderek büyüyen çok kültürlü topluma katkıda bulunabilmelidir.

- Bu tür eğitimin amacı öğrencilerin kendi kültürlerinin ve diğer kültürlerin bilincinde olmasıdır. Bu sayede öğrenci kendi kültür mirasının zenginliği ile gurur duyacak ama aynı zamanda diğer kültüre de saygılı olmayı öğrenecektir.
- Çok kültürlü eğitimin amacı kültürel hoşgörüyü arttırmak ve öğrenciler arasındaki ön yargıların yok edilmesidir.
- Eğitim sistemi, tüm öğrencilerin ifade ve deneyimlerini içerecek şekilde tasarlanmalıdır.
- Çok kültürlü eğitim sistemi, yalnızca katı teorik bilgilerin temelinde oluşturulamaz; pratik ve teorik bilgilerin karışımı olması gerekir.

Eğitim programı aşağıdaki kıstaslara göre belirlenmelidir (Bennett, 2001):

İçerik odaklı: Öğrencilerin hepsi hakkında bilgi edinebilmek için tüm kültür gruplarını dahil etme amacına dayanan eğitim programı türüdür. İçeriği farklı kültürlerin bayramlarını, kahramanlarını, hikayelerini kapsar ve genelde kadınların ve toplumdaki azınlıkların başarılarını öne çıkarma hedefindedir. Bu tür eğitim programının uygulanması sonucunda, öğrenciler diğer kültürler hakkında rahatlıkla bilgi edinebilirler.

Öğrenci odaklı: Okul programları, genel eğitim programının dışına çıkabilmeli ve belli grupların ihtiyaçlarına yönelik olmalıdır. Belli grup burada genelde azınlıklardır. Bu tür yaklaşımlarda eğitim programında büyük değişiklikler yapılamaz, ancak asıl çaba, azınlıklara eğitim programının öğrenme şeklini anlatmak için azınlıkların üzerinde yoğunlaşmaktır. Öğrenci odaklı programlar, iki dilde eğitim programı veya kültür temelli eğitim gibi pek çok şekilde olabilir.

Kültür odaklı: Bu tür programlar kültürel ön yargıları azaltmak ve kültürel hoşgörüyü özendirme için tasarlanmıştır. Bu yöntemde, farklı ırk grupları

arasındaki etkileşimi artırmak için çalışılır. Bu amaçla azınlık gruplardan öğretmenler, eğitim kadrosuna girmeye teşvik edilebilir. Okul öncesi dönemde çok kültürlülük eğitimi sürecinde karşılaşılan en önemli sorun, öğretmenlerin bu yöntemi kullanmaya istekli olmalarına rağmen, sınırlı bilgi birikiminden dolayı çok fazla şey yapamamaları, kendi kültürleri hakkında bile çok az şey bildikleri yönündedir.

Okullar ve öğretmenler, çok kültürlülük yolunda karşılaştıkları sorunları anlamak ve gelecek öğrencileri hakkında fikir sahibi olmak, kültür ve inançları hakkında daha fazla bilgi edinmek için gayret göstermelidir.

Bilgilerini arttırmak adına öğretmenler, şunları yapabilirler:

Sınıf içi araştırma: Öğretmenler, öğrencilerin öğrenim davranışlarını anlayabilmek için sınıfta araştırma yapabilirler. Böylelikle öğretmenler farklı grupların öğrenme tarzı hakkında bilgi sahibi olurlar. Bu pratik bilgiyle öğretmen eğitim stilini etkili yönde değiştirebilir (Yıldızlar, Kargı ve Bozcan, 2010).

Ebeveynlerden geri bildirim alma: Öğretmenin bir öğrenci veya belli bir grup ile ilgili kuşkuları varsa, veli toplantılarında veya özel ziyaretlerde, ebeveynlere danışabilir. Bu şekilde öğretmen, çocuk veya topluluk hakkında daha fazla yararlı bilgi toplayabilir.

Yöreyi ziyaret etme: Öğretmen, bir öğrencinin topluluk içinde, özellikle bu topluluk farklı kültürlerden mensuplara sahipse, burada karşılaşıacağı zorluklar hakkında bilgi edinmelidir. Öğrenci, öğretmeni tarafından bu zorluklara karşı hazırlanmalıdır. Bunun için öğretmen, öğrencisinin yaşadığı yeri ve komşu çevreleri ziyaret edebilir. Bu uygulama ile öğrencinin ileride karşılaşıacağı zorluklar hakkında fikir sahibi olunabilir.

Eğitim programları ve kitaplarla öğrenme: Çok kültürlü topluluklarda her gün yeni bir zorluk ortaya çıkar ve bu zorluklarla mücadele edebilmek için,

öğretmenin kendini bulunduğu topluluk içinde güncel tutması gerekir. Bunun için, öğretmenlerin karşı karşıya kalacakları çeşitli zorluklarla ilgili eğitim vermeleri için okullar tarafından düzenlenecek eğitim programları olmalıdır. Öğretmenler ayrıca, çeşitli kültürler hakkında kitaplar okuyarak edebiyat bilgilerini geliştirebilirler.

5.2 Öneriler

Çok kültürlülük fikrinin kökenini farklı etnik grupların sosyal ve kültürel ilişkilerinden kaynaklanan çatışmalar oluşturmaktadır. Topluluklardaki baskın çoğunluklar, azınlıkları kendi kültürleri için bir tehdit olarak algılamaya başlamışlardır. Bu yanlış algı ile azınlıklar, çoğunluk tarafından ırkçı ve sosyal ayrımcılığa maruz kalmışlardır.

Ayrımcılık, ülkenin barış ve bütünlüğü için ciddi bir tehdittir; bir ülkenin temelini zayıflatan unsurlardandır. Bir vatandaşın politik ve sosyal hakları devlet ve toplum tarafından korunmuyorsa, bu durum bir salgın hastalık gibi tüm toplumu sarabilir ve topluluk seviyesinden çöküşüne sebebiyet verebilir. Bu nedenle, sorun büyük bir hassasiyet ile ele alınmalıdır.

Bu araştırmada şu kanılara da varılmıştır; insanlar, çok kültürlülük hakkında birbirinden bağımsız ve farklı düşüncelere sahiptir. Bazıları çok kültürlülüğü okul öncesi eğitimde tanıtmamanın, kişisel ve etnik kökler üzerine gereksiz vurgulama olacağını ve bir ülkenin vatandaşı olma algısını zayıflatacağını, dolayısıyla da zararlı olacağı fikrindedir.

Bazıları ise toplumsal problemlerin aşılabilmesi için, çok kültürlü eğitimin okul öncesi dönemde başlatılması gerektiğini savunur. Bu görüşe sahip ebeveynler, çocuklarının başkalarına karşı daha duyarlı olmaları için, birlikte sosyal aktivitelere katılımını destekler. Kendi ve başkalarının kültürleri hakkında bilgi sahibi olabilmeleri için okumaya teşvik ederler.

Araştırmanın bu kısmında, okul öncesi eğitimde çok kültürlülüğün benimsenmesinin olumlu ve olumsuz yönlerinin analizi mevcuttur.

Olumlu yönler

1. Toplumunu daha uyumlu hale getirir ve farklı etnik kökenler hakkında daha bilgili olunacağı için, insanları cömert ve yardımsever olmaya teşvik eder.
2. Herkes için sosyal ve politik bir adalet ortamı yaratır.
3. Küçük çocuklarda sosyal karakterin temelini oluşturur.
4. Öğrencinin tam potansiyeline erişmesine yardımcı olur.
5. Ön yargıya olan eğilimi azaltır ve öğrenciler arası kültürel anlaşmayı artırır.
6. Öğrencilere grup çıkarlarını, bireysel çıkarlarının üstünde tutmayı benimsetir.
7. Bir çocuğun sosyal yeterliliğinin oluşmasında önemli bir adımdır.
8. Çocukta açık fikirli davranış yaratır ve çocuğun bilinçli sosyal-politik görüşlerinin oluşmasını sağlar.
9. Çocukta mantıklı düşünmeyi geliştirir.

Olumsuz yönler

1. Çok kültürlü yaklaşım ile etnik ve ırkçı köklere fazla odaklanıldığı için çocuğun kendini, birey olarak ifade etmesini zorlaştırır.
2. Milliyetçi duygulara yoğunlaşmak yerine başka kültürlere odaklanıldığından, bunu milliyetçiliğe karşı tehdit olarak görür.
3. Bu eğitim sisteminin okul öncesinde uygulanması, birleştirici bir unsur yerine ayırıcı/ayırıcı olarak görülebilir. Doğru yaşta, doğru zamanda öğretilmelidir.

Olumlu ve olumsuz tüm yönleri incelediğimizde, dünyada ırk ve etnik kökenlere dayalı sayısız ayrımcılığın var olduğu sonucuna varırız. Bu çok ciddi bir meseledir ve mutlaka ele alınması gerekir. Bu sebeple çok kültürlülüğü temel alan

bir eğitim sisteminin, okul öncesi eğitimde uygulanması gerekliliğine karşı çıkmak mantık dışıdır.

Çocukların öğrenmeye başladığı yaşlar çok önemlidir ve temel gelişiminde ciddi bir yere sahiptir. Çocuk ancak çevresiyle ilgili tam farkındalığa vardığında, olumlu şeyleri algılayabilir. Gene bu şekilde bir eğitime maruz kalan bir çocuk, kültürel değişkenliğin topluma ait bir şey olduğunu ve anormal olmadığını kabul edecektir. Çocuklarda bu kabul etme durumu ancak çocuğun başkalarıyla ilişkilerinde gelişebilir. Çocuğun başkalarıyla iletişimi erken yaşta başlar ve bu sebepten ötürü de okul öncesi eğitim dönemi çocuğun çevresiyle olan ilişkisi için mükemmel bir ortamdır.

Çocuğun gelişimi sürecinde önemli rol oynayan etkenler:

1. Ebeveynler,
2. Öğretmenler,
3. Aktiviteler, alışkanlıklar ve oyunlar,
4. Sınıf ortamı,
5. Zorluklar.

Ebeveynlerin rolü: Ebeveynler, çocuklar büyürken ideal olarak gördükleri kişilerdir, çocuklar ebeveynlerinden öğrenir, bu nedenle de ebeveynlerin rolü çok önemlidir. Çocukların sosyal yeterlilik edinebilmeleri için ebeveynlerin yönlendirmesine ve cesaretlendirmesine ihtiyaç duyarlar. Çocuğun topluma akli başında bir vatandaş olarak dahil olabilmesi için ebeveynlerin çocuğa olumlu (burada olumlu; açık fikirli, ön yargı ve nefretten arınmış anlamında kullanılmaktadır) bir ortam sağlamaları görevleridir. Akli başında bir vatandaş, hak ve eşitliğin herkes için olduğuna inanandır.

Öğretmenler ve çok kültürlü eğitime yaklaşımları: Öğretmenler çocuklar büyürken ikinci önemli direği oluşturmaktadırlar. Öğretmenin çevresindeki tüm kültürel olgu ve oluşumlardan haberdar olması gerekir. Öğretmen, farklı grupların öğrenme yeteneklerini ayırt edebilmeli ve öğretme yöntemlerini bu yönde güçlendirebilmelidir. Küçük yaşta çocuklar öğretmenlerini rol modeli olarak görmektedirler. Bu nedendir ki öğretmenin ön yargılı olmaması, çok kültürlülüğü öğreten ve deneyimlenmesini sağlayan bir yol izlemesi çok önemlidir. Çocukların dünyamızda var olan insanların tüm dil, değer, din, inanç, gelenekler, giyim, yemek, coğrafya, kutlamalar/bayramlar ve bunlar gibi diğer farklılıklar ve benzerlikleri hakkında bilgi ve anlayış sahibi olmalarında öğretmenlerin rolü büyüktür. Öğretmenler sınıfta araştırma yaparak farklı etnik kökenler hakkında bilgi toplamalı ve/veya aileler ile görüşerek, çocukların yaşadıkları yerlere giderek çevreleri hakkında bilgi toplamalı ve deneyim kazanmalıdırlar. Öğrenciyi gelecekte karşılaşacağı sorunlara hazırlamak öğretmenin görevidir. Çok kültürlülük hiç bir zaman önceden hazırlanmış bir eğitim programı izleyemez. Bayram ve kutlamalar olduğu zamanlarda, sınıfta bunları işlemek öğrenciler arasında çok kültürlülüğün anlaşılması ve benimsenmesine yardımcı olacaktır. Böylece öğretmenlerin rolü, önce kendilerini eğitmek ve sonra bu bilgiyi sınıfta ders ve tartışmalarla öğrencilere aktarmak ve zengin bir çok kültürlü ortam yaratmaktır.

Aktiviteler, alışkanlıklar ve oyun: Çok kültürlü eğitim yönteminin sınıf çalışmalarında başarılı uygulaması öğrencilerin diğer kültür ve alışkanlıklardan haberdar olmalarını sağlamakla kalmayacak, aynı zamanda bu eğitim ve bilgi, daha iyi birey olma, ailelerini, toplumu ve dünyayı daha iyi bir yer yapma konusunda yol gösterici olacaktır. Küçük çocuk için kültür soyut bir şey değildir. Kültür çocuk tarafından her gün aile bireyleri arasındaki iletişim ve davranışlar, çevresindeki

diller, aile hikayeleri ve değerleri, örf ve adetler, manevi değerler ile öğrenilir, yaşanılır. Erken dönem çocuk eğitiminde çok kültürlü eğitim kolaylıkla kapsama alınabilir. Bu temeller baz alınarak, bir çok aktivite ile küçük çocukların çok kültürlülüğü anlaması sağlanabilir.

Okul ve eğitim programı, çok kültürlü yaklaşımın uygulanmasında önemli bir yer tutar. Grup faaliyetleri ve kültür bazlı programlar gibi aktiviteler eğitim programına konulmalıdır. Sadece teorik eğitim programı üstünde durulmamalıdır. Uygulamalı bilgi ve uygulamalı ilişki çocukların daha kolay anlamasını sağlar.

Sınıf ortamı: Sınıf, öğretmenin çok kültürlülüğü öğrenciye anlatmakta çok önemli bir ortamdır. Öğretmenin, bilgiyi verdiği ve bilgiyi aldığı yer olan sınıf; cins, ırk, farklı kültürler ve etnik kökenleri anlamakta geniş olasılıkların bulunduğu bir ortamdır. Çok kültürlü bir sınıfta bulunması gereken şeyler başlıca; kitaplar, müzik aletleri, tahta, fotoğraflar, sınıftaki kültürlere ait görsel-duyusal araçlar ve oyunlardır.

Erken dönem sınıflarda, o sınıfta bulunan farklı etnik kökenden çocukları temsil eden malzemelerin bulunması çok önemlidir. Sınıf ortamı toplumun ve bireylerin çeşitliliğini yansıtmalı ve basmakalıp malzemelerden uzak olmalıdır. Sınıfın çok kültürlü ortamını zenginleştirmek için, öğretmen, farklı ölkelerden resimler, haritalar, posterler, bayraklar ve semboller bulundurmalıdır. Aynı zamanda sınıfta, farklı kültürlerden çeşitli kitaplar, müzik, filimler ve şarkılar vs. bulunmalıdır. Sınıf ortamı, öğretmenin çok kültürlülüğe nasıl yaklaştığının açık bir göstergesidir.

Zorluklar: Çok kültürlülüğü uygularken öğretmenin karşılaşacağı bazı zorluklar kaçınılmaz olacaktır, bunlar arasında en çok karşılaşılan durum; farklı kültürler hakkında öğretmenlerin kendilerini eğitmesi, yani farklı kültürler hakkında daha fazla objektif bilgi (kitap ve diğer malzemeler aracılığıyla) edinmeleridir.

Bu zorluğun giderilmesi amacıyla, öğretmenler;

- Sınıfı ve öğrenme alışkanlıklarını gözlemlemek,
- Ailelerden kültür ve adetler hakkında bilgi almak,
- Kültür programlarına katılmak,
- Çocuğun yaşadığı yere gitmek gibi adımları izlemek durumundadırlar.

Bunlara bağlı maddi ve manevi zorluklar ortaya çıkabilmektedir.

Sonuç olarak, küreselleşme etkisindeki günümüz dünyasında gittikçe artan kültürel çeşitliliğe bakarak, gelecek nesillere böyle bir ortam yaratmak ve onların akli başında ve yetkin birer vatandaş olarak yetişmelerini sağlamak görevimizdir diyebiliriz. Hiç bir çocuğun yanlış anlaşılması, her birine iyi bakılması, hepsinin eşit bir ortamda büyümesi ve kendilerinin en iyisi olup, hem kendilerine hem de topluma, potansiyellerinin en üst seviyesinde fayda sağlayabilmeleri için –okul öncesi ve devamında– çok kültürlü eğitim yaklaşımı günümüzün kaçınılmaz gerekliliğidir.

Bölüm 6

GELECEKTEKİ OLASILIKLAR

Çok kültürlülük, eğitim aracılığıyla sosyal bir değişim yaratmaktır. Dünyanın tüm farklı kültürel zenginliklerini içeren bu olgu, derin bir hayal gücü, eleştirel düşünce ve açık fikirli yaklaşım gerektirir. Geçmişe ve hatta günümüze kıyasla çok daha iyi bir geleceğe yatırımdır. İnsan ırkının politik ve sosyal adalete doğru sürekli yolculuğudur. Yapılan bu araştırma, eğitim ve öğretimin çok kültürlülüğe yaklaşımında köklü bir reforma ihtiyaç duyduğunu göstermektedir.

Bu ve benzeri araştırmalar, ebeveyn ve öğretmenlerin, çocuklara gerçek değerleri öğretmek toplumu nasıl değiştirebileceklerini göstermektedir.

Araştırmada, çok kültürlülük yolundaki problemler, gereken reformlar, eğitim programı değişiklikleri, geçmiş ve günümüzdeki eğitim sistemimizin çok kültürlülük anlamında yeterliliği ve hangi konularda gelişime açık olduğu ile ilişkili fikirler yer almıştır. Bu bağlamda, bu çalışmada önerilen çözümler çocuklarımıza daha iyi okul öncesi ve diğer eğitim şartlarını sağlamada yol göstericidir diyebiliriz.

Bu araştırmada erken dönem çok kültürlü eğitimin önemine ışık tutulmuştur. Bu şekilde, gelmiş ve gelecek eğitimciler için, farklı ırk ve etnik kökenlerden gelen öğrencilere, çok kültürlü eğitimi etkin bir biçimde uygulayabilmeleri için örnekler sağlanmaya çalışılmıştır.

Bu araştırma aynı zamanda mevcut eğitim sisteminin problemleri, kısıtlamaları ve zorluklarını da ortaya çıkarmıştır. Umulmaktadır ki, bu çalışma,

gelecek eğitim programlarının bu kısıtlamalardan arındırılmış olarak hazırlanabilmesinde katkı sunabilecektir.

Unutulmamalıdır ki, bu çalışma, küçük bir kesitte yapılmış olması nedeniyle sonuçların genel sonuç olarak kabul edilmesi doğru olmayacaktır. Bu çalışmadan faydalanan gelecekteki araştırmacılar, kendi çalışmalarında, araştırmanın kesitini daha geniş alana yayarlarsa, verilen kanılar daha genel ve somut olarak kabul edilebilir.

Devamında, araştırmaların baz aldığı zaman süresi –geleceğe etki alanında bakıldığında– kısa bir dönemde yapıldığından dolayı, yetersiz kalabilmektedir. Araştırmanın hedef aldığı, çok kültürlülük olgusunun okul öncesi eğitimdeki gerek sosyal gerek diğer etkileri, daha uzun yıllara dayalı araştırmalar sayesinde daha iyi ve somut sonuçlarla sunulabilecektir.

Yukarıdakilerin yanı sıra, çok kültürlü eğitim sistemi, okul öncesine sabit kalmayarak, daha yüksek eğitim seviyelerine de uygulanır ve etkileri gözlemlenirse, araştırmanın kapsamındaki okul öncesi eğitimdeki etkilerinin, uzun vadede kalıcılığı ve gelişim süreci ve sonrasında bireylerdeki etkilerine de ışık tutulmuş olur.

KAYNAKLAR

- Acar-Çiftçi, Y. (2014), *Çok Kültürlü Eğitim Bağlamında Öğretmenlerin Kültürel Yeterliliklerine İlişkin Algıları*, Yıldız Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi.
- Akdemir, A.S. (2013), Türkiye’de Öğretmen Yetiştirme Programlarının Tarihçesi ve Sorunları, *Electronic Turkish Studies*, 8(12).
- Aktın, K., Karakaya, M., Türk, Z. ve Aslan, Y. (2015), Okul Öncesi Dönemde Farklı Kültürlerin Öğretimine Yönelik Uygulamalı Bir Çalışma, *Uluslararası Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 3(4), 258-277.
- Aktoprak, A., Yiğit, P., and Güneşli, A. (2018), Attitudes of primary school teachers toward multicultural education, *Quality and Quantity*, 52(1), 181-194.
<https://doi.org/10.1007/s11135-017-0600-x>
- Aktürk, Ş. (2010), Osmanlı Toplumunda Dini Çeşitlilik: Farklı Olan Neydi? *Doğu-Batı*, 51, 133-158.
- Akyüz, Y. (2008), *Türk Eğitim Tarihi*, 13. Baskı, Ankara: Pegem Akademi.
- Aldridge, J., Calhoun, C., and Aman, R. (2000), 15 Misconceptions About Multicultural Education, *Focus on Elementary*, 12(3), 1-4.
<http://www.acei.org/misconceptions.html>

Ambedkar, B.R. (2016), *Castes in India: Their mechanism, genesis and development*, Vol. 1, Ssoft Group, India.

Arslan, S. (2016), Çok Kültürlü Eğitim ve Türkiye: Mevcut Durum, Beklentiler, Olasılıklar, *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 15.10.17755/esosder. 97373.

Aslanargun, E. ve Tapan, F. (2015), Okul Öncesi Eğitim ve Çocuklar Üzerindeki Etkileri, *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, dergipark.ulakbim.gov.tr/aibuefd/article/view/5000091743/5000085190

Banks, J.A. (2013), *Çok Kültürlü Eğitime Giriş*, Ankara: Anı Yayınları.

Barnes, C.J. (2006), Preparing preservice teachers to teach in a culturally responsive way, *Negro educational review*, 57(1/2), 85.

Başbay, A. (2014), Çok Kültürlü Eğitim Kapsamındaki Derslerin İncelenmesi: Georgia State Üniversitesi Örneği, *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 14(2). 585-608.

Başbay, A. ve Bektaş, Y. (2009), Çok Kültürlülük Bağlamında Öğretim Ortamı ve Öğretmen Yeterlilikleri, *Eğitim ve Bilim*, Cilt: 34, Sayı: 152.

Başbay, A. ve Kağnıcı, D.Y. (2011), Çok Kültürlü Yeterlik Algıları Ölçeği: Bir Ölçek Geliştirme Çalışması, *Eğitim ve Bilim*, Cilt: 36, Sayı: 161.

Bennett, C.I. (1979), Individual and cultural differences: A necessary interaction. *Educational Leadership*, 37, 259-268.

- Bennett, C. (2001), Genders of Research in Multicultural Education. *Review of Educational Research*, 71(2), 171-217.
- Bohn, A.P. and Sleeter, C.E. (2000), Multicultural Education and The Standards Movement: A Report From The Field, *Phi Delta Kappan*, 82(2), 156-161.
- Cırık, İ. (2008), Çok Kültürlü Eğitim ve Yansımaları, *H.Ü. Eğitim Fakültesi Dergisi (H.U. Journal of Education)*, 34, 27-40.
- Çapar, M. (2006), *Türkiye’de Eğitim ve “Öteki Türkler”*, Ankara: Maki Yayınevi.
- Çiçek, S.A. (2017), *Okul Öncesi Eğitim Kurumlarındaki Türkçe Bilmeyen 3-6 Yaş Çocuklarının Karşılaştıkları Sorunlar Hakkında Öğretmen Görüşleri*, Doğu Akdeniz Üniversitesi, Öğretim ve Araştırma Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi.
- Çoban, A.E., Karaman, N.G., and Doğan, T. (2010), Öğretmen adaylarının kültürel farklılıklara yönelik bakış açılarının çeşitli demografik değişkenlere göre incelenmesi, *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*.
- Demir, S. (2012), Çok Kültürlü Eğitimin Erciyes Üniversitesi Öğretim Elemanları İçin Önem Derecesi, *Turkish Studies*, 7(4), 1453-1475.
- Derman-Sparks, L., and Ramsey, P.G. (2011), *What if all the kids are white?: Anti-bias multicultural education with young children and families*, Teachers College Press.
- Dunn, R. (1997), The Goals and Track Record of Multicultural Education, *Educational Leadership*, 74-77.

- Durden, T.R., Escalante, E., and Blitch, K. (2015), Start with us! Culturally relevant pedagogy in the preschool classroom, *Early Childhood Education Journal*, 43(3), 223-232.
- Einarsdottir, J. (2017), *Opportunities and Challenges in Icelandic Early Childhood Education*. In *Nordic Social Pedagogical Approach to Early Years*, 15, 63-72. 10.1007/978-3-319-42557-3_4.
- Esen, E. ve Yazıcı, Z. (2011), *Onlar Bizim Hemşehrilerimiz Uluslararası Göç ve Hizmetlerin Kültürlerarası Açılımı*, Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Gay, G. (1994), A synthesis of scholarship in multicultural education, <http://www.ncrel.org/sdrs/areas/issues/educatrs/leadrshp/le0gay.htm>
- Grimberg, S. (2016), Saygı Göstermek İçin Tükürmek, *Yaratıcı Kültür*, Alıntı: <https://creativecultureint.com/spitting-to-show-respect/> (10.02.2018).
- Günay, R., Kaya, Y. ve Aydın, H. (2014), Çok Kültürlü Eğitim Yaklaşımının Etkililik Düzeyi: Bir Meta - Analiz Çalışması, *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 7, 4, 145–166.
- Güven, İ. (2000), *Türkiye’de Devlet, Eğitim ve İdeoloji*, Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Han, H.S., and Thomas, M.S. (2010), No child misunderstood: Enhancing early childhood teachers’ multicultural responsiveness to the social competence of diverse children, *Early Childhood Education Journal*, 37(6), 469-476.

- Hohensee, B.J and Derman-Sparks, L. (1992), *Implementing an Anti-Bias Curriculum in Early Childhood Classrooms*, ERIC Digest.
- Huang, G.H.C., and Mason, K.L. (2008), Motivations of parental involvement in children's learning: Voices from urban African American families of preschoolers, *Multicultural Education*, 15(3), 20.
- İnal, K. (2004), *Eğitim ve İktidar: Türkiye'de Ders Kitaplarında Demokratik ve Milliyetçi Değerler*, Ankara: Ütopya Yayınları.
- Kahraman, H.B. (2007), *Postmodernite ile Modernite Arasında Türkiye*, İstanbul: Agora Kitaplığı.
- Kancı, T. ve Altınay, A.G. (2011), *Küçük Askerleri ve Küçük Ayşeleri Eğitmek: Ders Kitaplarında Askerleştirilmiş ve Cinsiyetlendirilmiş Vatandaşlık*, Marie Carlson, Annika Rabo ve Fatma Gök (Der.), *Çok Kültürlü Toplumlarda Eğitim*, İstanbul Bilgi Yayınları, İstanbul, 47-72.
- Karuppiah, N., and Berthelsen, D. (2011), Multicultural education: The understandings of preschool teachers in Singapore, *Australasian Journal of Early Childhood*, 36(4), 38-42.
- Lappalainen, S. (2006), Liberal multiculturalism and national pedagogy in a Finnish preschool context: inclusion or nation making?, *Pedagogy, Culture and Society*, 14(01), 99-112.
- Magliocco, S. (1993), *The Two Madonnas: The Politics of Festival in a Sardinian Community*.

McMullen, M.B., Elicker, J., Goetze, G., Huang, H.H., Lee, S.M., Mathers, C., ... and Yang, H. (2006), Using collaborative assessment to examine the relationship between self-reported beliefs and the documentable practices of preschool teachers, *Early Childhood Education Journal*, 34(1), 81-91.

Mirascieva, S. (2014), *Çok Kültürlü Ortamlarda Geleceğin Öğretmenlerinin ve Yuva Öğretmenlerinin Karşılaşacağı Zorluklar Hakkında*, Eprints.ugd.edu.mk.

Nieto, S., and Bode, P. (2011), *Affirming Diversity: The Sociopolitical Context of Multicultural Education*, 6th Edition, Boston, MA: Pearson Education Inc.

Ogletree, Q., and Larke, P.J. (2010), Implementing multicultural practices in early childhood education. In *National Forum of Multicultural Issues Journal*, Vol. 7, No. 1, pp. 1-9.

Özdemir, M.S. (2011), Toplumsal Değişme ve Küreselleşme Bağlamında Eğitim ve Eğitim Programları: Kavramsal Bir Çözümleme, *Ahi Evran Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 12(1), 85- 110.

Parlak, İ. (2005), *Kemalist İdeolojide Eğitim (Erken Cumhuriyet Dönemi Tarih ve Yurt Bilgisi Ders Kitapları Üzerine Bir İnceleme)*, Ankara: Turhan Kitapevi.

Peköz, Ç. (2018), Okul Öncesi Öğretmenlerin Çokkültürlü Eğitim Tutumları ve Kültürel Zekalarının İncelenmesi, Doğu Akdeniz Üniversitesi, Öğretim ve Araştırma Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi.

- Perkins, D.M., and Mebert, C.J. (2005), Efficacy of Multicultural Education for Preschool Children: A Domrin - Specific Approach, *Journal of Cross - Cultural Psychology*, 36(4), 497-512.
- Polat, İ. ve Kılıç, E. (2013), Türkiye’de Çok Kültürlü Eğitim ve Çok Kültürlü Eğitimde Öğretmen Yeterlilikleri, *YYÜ. Eğitim Fakültesi Dergisi*, Cilt: X, Sayı: 1, 352-372.
- Polat, S. (2018), *Öğretmen Adaylarının Çok Kültürlü Eğitime Yönelik Kişilik Özellikleri* (Probationary Teachers Level of Inclination to MultiCultural Education), *International Online Journal of Educational Sciences*, 1(1), 154-164
- Ponciano, L. and Shabazian, A. (2012), Interculturalism: Addressing diversity in early childhood. *Dimensions of Early Childhood*, 40, 23-29.
- Ramsey, P.G. (2004), *Teaching and learning in a diverse world: Multicultural education for young children*, Teachers College Press, Vol. 93.
- Reyes, S.A., and Vallone, T.L. (2007), Toward an expanded understanding of two-way bilingual immersion education: Constructing identity through a critical, additive bilingual/bicultural pedagogy, *Multicultural Perspectives*, 9(3), 3-11.
- Roberts, J., Jergens, J., and Burchinal, M. (2005), The role of home literacy practices in preschool children’s language and emergent literacy skills, *Journal of Speech, Language, and Hearing Research*, 48(2), 345-359.

Sellers, R.M., Smith, M.A., Nicole Shelton, J., Rowley, S.A.J., and Chavous, T.M. (1998), Multidimensional Model of Racial Identity: A Reconceptualization of African American Racial Identity, *Personality and Social Psychology Review*, 2(1), 18–39.
https://doi.org/10.1207/s15327957pspr0201_2

Song, S. (2017), Multiculturalism, *The Stanford Encyclopedia of Philosophy* (Spring 2017 Edition), Edward N. Zalta (ed.)
<https://plato.stanford.edu/archives/spr2017/entries/multiculturalism/>

Stéger, C. (2014), Review and Analysis of the EU Teacher Related Policies and Activities, *European Journal of Education*, 49(3), 332-347.

Sönmez, V. ve Alacapınar, F. (2011), *Örneklendirilmiş Bilimsel Araştırma Yöntemleri*, Ankara: Anı Yayıncılık

Tarman, I. ve Tarman, B. (2011), Etkin Çok Kültürlülük Uygulamaları Geliştirmek: Bir Öğretmenin Anlayış ve Tecrübeleri Üzerinde Durum Çalışması, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 17, Sosyalarastirmalar.com.
http://www.sosyalarastirmalar.com/cilt4/sayi17pdf/5egitim/tarman_ilknur_bulent.pdf

Taştekin, E., Bozkurt Yükçü, Ş., İzoğlu, A., Güngör, İ., Işık Uslu, A. ve Demircioğlu, H. (2016), Okul Öncesi Öğretmenlerinin Çok Kültürlü Eğitime Yönelik Tutumlarının ve Algılarının İncelenmesi, *Hacettepe Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 2.

Taylor, G.N., and Quintana, S.M. (2003), Teacher's multicultural competencies (K-12), *Handbook of multicultural competencies in counseling and psychology*, 511-527.

The Lessons of History: Italy's Lack of Nationalism, *The Economist*, 327(7817), pp. 14–16.

Thompson, D. (1994), State Control in Fascist Italy, *Culture and Conformity, 1925–1943*.

Thompson Kenneth, W. (1977), Cultural Exchange and Global Social Change, *Journal of International Affairs*, 31(2), 243-257.

Tutkun, Ö.F. ve Aksoyalp, Y. (2010), 21. Yüzyılda Öğretmen Yetiştirme Eğitim Programının Boyutları, *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 24, 361-370.

Unutkan, Ö.P. ve Önder, A. (2006), *Çok Kültürlü Eğitime Bir Örnek: Hindistan'ın 5-6 yaş Çocuklarına Ülke ve Kültür Olarak Tanıtılan Bir Eğitim Programının Etkililiğinin İncelenmesi*, Çanakkale 18 Mart Üniversitesi III. Uluslararası Öğretmen Yetiştirme Sempozyumu, MEB.-ÇÖMÜ- IPABO HUGESCHOOL İşbirliği, Çanakkale.

Wang, J., Elicker, J., McMullen, M., and Mao, S. (2008), Chinese and American preschool teachers' beliefs about early childhood curriculum, *Early Child Development and Care*, 178(3), 227-249.

Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2008), *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*, (7. Basım), Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Yıldızlar, M., Kargı, E., and Bozcan, E.Ü. (2011), School Experience Applications in Pre-Schools: Best Practices Problems and Solutions in Preschool Education, *e-Journal of New World Sciences Academy*, 6(1), 562-568, 1306-3111.

EKLER

Ek A: Bulgu Amaçlı Analiz Edilen Yazılı Kaynaklar

ESER	YAZAR	YAYIN YILI	TÜR	DİL
Misconceptions About Multicultural Education, Focus on Elementary	Jerry Aldridge, Charles Calhoun and Ricky Aman	2000	Makale	İngilizce
Multicultural Education and The Standards Movement: A Report From The Field	Anita Perna Bohn and E. Christine Sleeter	2000	Makale	İngilizce
Türkiye’de Devlet, Eğitim ve İdeoloji	İsmail Güven	2000	Kitap	Türkçe
Genders of Research in Multicultural Education	Christine Bennett	2001	Makale	İngilizce
Postmodernite ile Modernite Arasında Türkiye	Hasan Bülent Kahraman	2002	Kitap	Türkçe
Teacher’s multicultural competencies (K-12)	G.N. Taylor and S.M. Quintana	2003	Makale	İngilizce
Eğitim ve İktidar: Türkiye’de Ders Kitaplarında Demokratik ve Milliyetçi Değerler	Kemal İnal	2004	Kitap	Türkçe
Teaching and learning in a diverse world: Multicultural education for young children	Patricia G. Ramsey	2004	Kitap	İngilizce
Efficacy of Multicultural Education for Preschool Children: A Domrin - Specific Approach	Donna M. Perkins and Carolyn J. Mebert	2005	Makale	İngilizce
Preparing preservice teachers to teach in a culturally responsive way	Charline J. Barnes	2006	Makale	İngilizce
Türkiye’de Eğitim ve “Öteki Türkler”	Mustafa Çapar	2006	Kitap	Türkçe
Liberal multiculturalism and national pedagogy in a Finnish preschool context: inclusion or nation making?	Sirpa Lappalainen	2006	Makale	İngilizce
Using collaborative assessment to examine the relationship between self-reported beliefs and the documentable practices of preschool teachers	Mary Benson McMullen et.al.	2006	Makale	İngilizce

Çok Kültürlü Eğitime Bir Örnek: Hindistan'ın 5-6 yaş Çocuklarına Ülke ve Kültür Olarak Tanıtan Bir Eğitim Programının Etkililiğinin İncelenmesi	Özgül Polat Unutkan ve Alev Önder	2006	Makale	Türkçe
Türk Eğitim Tarihi	Yahya Akyüz	2008	Kitap	Türkçe
Çok Kültürlü Eğitim ve Yansımaları	İlker Cırık	2008	Kitap	Türkçe
Motivations of parental involvement in children's learning: Voices from urban African American families of preschoolers	Grace Hui Chen Huang and Kimberly L. Mason	2008	Makale	İngilizce
Çok Kültürlülük Bağlamında Öğretim Ortamı ve Öğretmen Yeterlilikleri	Alper Başbay ve Yelda Bektaş	2009	Makale	Türkçe
Implementing Multicultural Practices in Early Childhood Education	Quinita Ogletree, Patricia J. Larke	2010	Makale	İngilizce
Öğretmen adaylarının kültürel farklılıklara yönelik bakış açılarının çeşitli demografik değişkenlere göre incelenmesi	Aysel Esen Çoban, Neslihan Güney Karaman ve Türkan Doğan	2010	Makale	Türkçe
No child misunderstood: Enhancing early childhood teachers' multicultural responsiveness to the social competence of diverse children	Heejeong Sophia Han ve M. Shelley Thomas	2010	Makale	İngilizce
Etkin Çok Kültürlülük Uygulamaları Geliştirmek: Bir Öğretmenin Anlayış ve Tecrübeleri Üzerinde Durum Çalışması	İlknur Tarman, Bülent Tarman	2011	Makale	Türkçe
Çok Kültürlü Yeterlik Algıları Ölçeği: Bir Ölçek Geliştirme Çalışması	Alper Başbay ve D. Yelda Kağnıcı	2011	Makale	Türkçe
What if all the kids are white?: Anti-bias multicultural education with young children and families	Louise Derman- Sparks and Patricia G. Ramsey	2011	Kitap	İngilizce
Onlar Bizim Hemşehrilerimiz Uluslararası Göç ve Hizmetlerin Kültürlerarası Açılımı	Erol Esen ve Zeliha Yazıcı	2011	Kitap	Türkçe

Küçük Askerleri ve Küçük Ayşeleri Eğitmek: Ders Kitaplarında Askerleştirilmiş ve Cinsiyetlendirilmiş Vatandaşlık	Tuba Kancı ve Ayşe Gül Altınay	2011	Makale	Türkçe
Multicultural education: The understandings of preschool teachers in Singapore	Donna Berthelsen and Nirmala Karuppiyah	2011	Makale	İngilizce
Affirming Diversity: The Sociopolitical Context of Multicultural Education	Sonia Nieto and Patty Bode	2011	Kitap	İngilizce
Toplumsal Değişme ve Küreselleşme Bağlamında Eğitim ve Eğitim Programları: Kavramsal Bir Çözümleme	Soner Mehmet Özdemir	2011	Makale	Türkçe
Okul Öncesi Eğitim ve Çocuklar Üzerindeki Etkileri	Engin Arslanargun ve Filiz Tapan	2012	Makale	Türkçe
Çok Kültürlü Eğitimin Erciyes Üniversitesi Öğretim Elemanları İçin Önem Derecesi	Semra Demir	2012	Makale	Türkçe
Interculturalism: Addressing diversity in early childhood	Leslie Ponciano and Ani Shabazian	2012	Makale	İngilizce
Türkiye’de Öğretmen Yetiştirme Programlarının Tarihçesi ve Sorunları	Ahmet Selçuk Akdemir	2013	Makale	Türkçe
Çok Kültürlü Eğitime Giriş	James A. Banks	2013	Kitap	Türkçe
Türkiye’de Çok Kültürlü Eğitim ve Çok Kültürlü Eğitimde Öğretmen Yeterlilikleri	İlhan Polat ve Eylem Kılıç	2013	Makale	Türkçe
Çok Kültürlü Eğitim Kapsamındaki Derslerin İncelenmesi: Georgia State Üniversitesi Örneği	Alper Başbay	2014	Makale	Türkçe
Çok Kültürlü Eğitim Bağlamında Öğretmenlerin Kültürel Yeterliliklerine İlişkin Algıları,	Yasemin Acar-Çiftçi	2014	Doktora Tezi	Türkçe
Çok Kültürlü Eğitim Yaklaşımının Etkililik Düzeyi: Bir Meta - Analiz Çalışması	Rafet Günay, Yeliz Kaya ve Hasan Aydın	2014	Makale	Türkçe

Review and Analysis of the EU Teacher Related Policies and Activities	Csilla Stéger	2014	Makale	İngilizce
Okul Öncesi Dönemde Farklı Kültürlerin Öğretimine Yönelik Uygulamalı Bir Çalışma	Kibar Aktın, Melek Karakaya, Zeynep Türk ve Yeşim Aslan	2015	Makale	Türkçe
Start with us! Culturally relevant pedagogy in the preschool classroom	Tonia R. Durden, Elsit Escalante and Kimberly Blich	2015	Makale	İngilizce
Çok Kültürlü Eğitim ve Türkiye: Mevcut Durum, Beklentiler, Olasılıklar	Seyfettin Arslan	2016	Makale	Türkçe
Okul Öncesi Öğretmenlerinin Çok Kültürlü Eğitime Yönelik Tutumlarının ve Algılarının İncelenmesi	Ezgi Taştekin v.d.	2016	Makale	Türkçe
Okul Öncesi Eğitim Kurumlarındaki Türkçe Bilmeyen 3-6 Yaş Çocuklarının Karşılaştıkları Sorunlar Hakkında Öğretmen Görüşleri	S.A. Çiçek	2017	Yüksek Lisans Tezi	Türkçe
Opportunities and Challenges in Icelandic Early Childhood Education	Johanna Einarsdottir	2017	Makale	İngilizce
Attitudes of primary school teachers toward multicultural education	Ayten Aktoprak, Pervin Yiğit and Ahmet Güneşli	2018	Makale	İngilizce
Okul Öncesi Öğretmenlerin Çokkültürlü Eğitim Tutumları ve Kültürel Zekalarının İncelenmesi	Çağrı Peköz	2018	Yüksek Lisans Tezi	Türkçe
Probationary Teachers Level of Inclination to MultiCultural Education	Soner Polat	2018	Makale	İngilizce

Ek B: Etik Kurul Muafiyet Belgesi

**Eastern
Mediterranean
University**
"For Your International Career"

P.K.: 99628 Gazimağusa, KUZEY KIBRIS /
Famagusta, North Cyprus,
via Mersin-10 TURKEY
Tel: (+90) 392 630 1995
Faks/Fax: (+90) 392 630 2919
bayek@emu.edu.tr

Etik Kurulu / Ethics Committee

Sayı: ETK00-2017-0234

17.08.2017

Konu: Etik Kurulu'na Başvurunuz Hk.

Sayın Gülsüm Serttaş
Temel Eğitim Bölümü
Yüksek Lisans Öğrencisi

Doğu Akdeniz Üniversitesi Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu'nun **07.08.2017** tarih ve **2017/48-13** sayılı kararı doğrultusunda, **Okul Öncesi Dönemde Çok Kültürlü Eğitim Uygulamaları Çalışmalarının İncelenmesi** adlı tez çalışmanızı, Yrd. Doç. Dr. Eda Kargı'nın danışmanlığında araştırmanız, Bilimsel ve Araştırma Etiği açısından uygun bulunmuştur.

Bilginize rica ederim.

Yrd. Doç. Dr. Mümtaz Güran
Etik Kurulu Başkan Vekili

MG/sky.

www.emu.edu.tr